

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Institut mecenášství a role ženy v alžbětinské
literární kultuře**

Bc. Petra Stenzelová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

**Institut mecenášství a role ženy v alžbětinské literární
kultuře**

Bc. Petra Stenzelová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Kastnerová, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce PhDr. Martině Kastnerové, Ph.D. za cenné profesionální rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD	1
1. ALŽBĚTINSKÁ LITERÁRNÍ KULTURA	2
2. POSTAVENÍ ŽENY V RENESANČNÍ SPOLEČNOSTI	6
2.1 Postavení muže a ženy	6
2.2 Ženská vzdělanost v renesanční Anglii	9
3. ROLE ŽENY V ALŽBĚTINSKÉ LITERÁRNÍ KULTUŘE	14
3.1 Překlad	15
3.2 Parafráze žalmů	17
3.3 Elegie	18
3.4 Chvalozpěvy	18
3.5 Dopisy	19
4. INSTITUT MECENÁŠTUVÍ V LITERÁRNÍ KULTUŘE	20
4.1 Specifikace spolupráce mezi patronem a básníkem	22
5. KORESPONDENCE COBY ZPŮSOB KOMUNIKACE V RANĚ MODERNÍ ANGLII	26
5.1 Vytváření dopisů	26
5.2 Systém komunikačních sítí v raně novověkém období	29
5.3 Typy korespondence	30
5.3.1 Osobní dopisy	31
5.3.2 Žádosti a doporučení	34
5.3.3 Informativní dopisy	35
6. MARY SIDNEY HERBERT, HRABĚNKA Z PEMBROKE	37
6.1 Život	37
6.2 Literární činnost	42
6.2.1 Shrnutí literární činnosti	48
6.3 Mecenášská činnost	50
6.3.1 Philip Sidney (1554 – 1586)	52
6.3.2 Další autoři	56
6.3.3 Shrnutí mecenášské práce	62
ZÁVĚR	64
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	65
RESUMÉ	70

ÚVOD

Záměrem této práce je analýza literární a mecenášské činnosti Lady Mary Sidney Herbert, hraběnky z Pembroke (dále jen jako Mary Sidney),¹ v kontextu alžbětinské literární kultury. S ohledem na tento záměr budu první polovinu tohoto textu věnovat přiblížení kulturně-historického dobového kontextu. Zaměřím se na literární kulturu, zároveň bych ale ráda definovala i pozici, kterou v jejím rámci zastávaly ženy. Vzhledem k tomu je potřeba také obecně přiblížit společenské postavení žen v raném novověku. Pozornost budu dále věnovat fenoménu mecenášství, který je úzce spjat s produkcí dobové literatury. Posléze se zaměřím na význam a specifika dobové korespondence.

V druhé části práce se budu věnovat osobě Mary Sidney v kontextu alžbětinské literární kultury. Přiblížím tedy její osobní život, s důrazem na významné události, jež posléze formovaly její literární a mecenášskou činnost. Dále se budu věnovat její literární práci a způsobu, jakým ji hraběnka prezentovala. Následně se zaměřím na mecenášskou práci Mary Sidney. Ta podporovala v první řadě svého staršího bratra, významného renesančního básníka Philipa Sidneyho. V této práci ale představím i další autory, kteří se těšili její mecenášské přízni.

Pro toto téma jsem se rozhodla především proto, že v českém prostředí je prakticky nezpracované. Co se týče tuzemských autorů, budu tak vycházet zejména z práce Martiny Kastnerové. Ani v zahraničí není toto téma v hlavním proudu vědeckého zájmu – okruh autorů, kteří se mu věnují, je oproti České republice nicméně větší. Pracovat budu především s díly odborníků, jako jsou Margaret Hannay, Noel Kinnamon, Michael Brannan, Elizabeth Hodgson a Gavin Alexander.

---

¹ K problematice přechylování ženských příjmení jsem se rozhodla přistoupit následně: pokud v českém jazyce existuje ustálená verze jména, budu používat tu (např. Kateřina Parrová), v opačném případě budu respektovat původní tvar příjmení (např. Elizabeth Cook Russel).

1. ALŽBĚTINSKÁ LITERÁRNÍ KULTURA

Alžbětinskou éru, která je definována vládou královny Alžběty I. a jejího následníka Jakuba I., zasazujeme do 2. poloviny 16. století a 1. poloviny 17. století. Toto období je typické silným zájmem o kulturu, zejména pak o divadelnictví a literaturu, k čemuž jistě přispěl i příznivý vliv královny Alžběty. Ta se ostatně literatuře sama věnovala,² což bylo považováno za znak dobrého vzdělání. Literatura byla totiž vnímána jako kritický znak pozice v rámci sociálního systému raně novověké Anglie. Mít vědomosti v této disciplíně znamenalo, že jedinec byl vnímán jako někdo s dobrými způsoby a náležitým vzděláním. V opačném případě mu příslušela přívlastka jako hrubý či hloupý.³

Je nicméně nutno poznamenat, že termíny *literatura* (literature) a *gramotnost* (literacy) se v dobovém kontextu do jisté míry překrývaly. Stephen Greenblatt však upozorňuje, že zcela synonymní nebyly. Výraz *literacy* lze totiž chápat spíše jako označení postavení, které gramotnost předpokládá (např. kněz měl být na základě své pozice schopný číst a psát).⁴ V alžbětinské kultuře byl ale spíše než termín *literatura* používán termín *poezie* (poesy). Ten odkazoval k osobě básníka, který představoval komplexní dobovou osobnost. Výraz *poezie* byl tedy vnímán, jako souhrnné označení pro literaturu v dnešním slova smyslu.⁵

Renesanční Anglie se stala kulturním centrem, uvnitř kterého docházelo k postupné profesionalizaci literární kultury. Básnictví už tak nebylo pouze oblíbenou dvorskou zábavou vzdělaných aristokratů, ale nově i profesí, kterou však stále bylo potřeba zaštitit patronátem. Objevují se básníci, kteří se prostřednictvím své literární činnosti pokouší žít, poprvé se tak setkáváme i s jejich uvědomělou prezentací (self-fashioning), jejíž účelem bylo rozšířit do obecného povědomí pozitivní informace o jejich vzdělání a schopnostech.

---

² KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 15 – 16.

³ GREENBLAT, S. *What Is the History of Literature?*, s. 462 – 463.

⁴ Tamtéž, s. 466.

⁵ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 18.

Důležitá přitom byla nejen obsahově a vzhledově kvalitní díla, ale také určitá angažovanost na královském dvoře. Příkladem umělce, který se takto prezentoval, je anglický básník Ben Jonson.⁶

Již jsem se zmiňovala o důležitosti dostatečného vzdělání. To bylo získáváno nejen na prestižních univerzitách, ale i na nižším stupni v tzv. *grammar schools*. Ty patřily mezi nejběžnější vzdělávací instituce v alžbětinské Anglii. Stupeň vzdělání, který tyto školy poskytovaly, byl v raném novověku dostačující pro úspěšnou literární kariéru, jak lze doložit na příkladu Williama Shakespeara či výše zmíněného Bena Jonsona. Na školách se vyučovala zejména latina, prostor byl ale věnován i seznámení s klasickými literárními vzory či s často adaptovaným konceptem nápodoby. Z antických autorů vlivných v tomto období lze jmenovat Aristotela a Horatia, určitý vliv měli ale i doboví autoři, jako třeba nizozemský humanista Erasmus Rotterdamský či francouzský myslitel Michel de Montaigne.⁷

Koncept nápodoby byl jedním ze základních prvků, na kterých byla alžbětinská literatura postavená. Šlo jej chápat buďto v antickém smyslu reprezentace skutečnosti (*mimesis*), imitace (*imitatio*), či jako nepřiliš lichotivou nápodobu čtenářským chováním (*emulation*).⁸ Důraz byl kladen zejména na první dva zmíněné významy, na základě kterých se poezie jeví jako něco pozitivního a prospěšného. Někteří lidé (zejména puritáni), totiž v tomto období vnímali literaturu negativně. Z tohoto důvodu se objevila snaha definovat ji, jako důležitý a prospěšný prvek společnosti.⁹ Spolu s literaturou byla vymezována také role básníka, který měl být vzorem pro své morální a společensky uvědomělé chování, jež by posléze odrážel ve svých dílech. Philip Sidney ve své knize *Obrana poezie* vysvětluje, že literatura by měla být prospěšná tím, že učí své čtenáře prostřednictvím obrazu, jež sama vytváří (*speaking picture*). Spisovatel už tak podle jeho názoru není nucen nic

⁶ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 16, 19 – 20.

⁷ Tamtéž, s. 17 - 23.

⁸ KASTNEROVÁ, M. *Sidneyova Obrana básnictví jako strategie vyrovnání s antickými a kontinentálními vzory*, s. 51.

⁹ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 11, 16 – 17, 24.

vysvětlovat, čtenář se navíc necítí být poučován, protože se zároveň dobře baví.¹⁰

V průběhu renesance docházelo k prosazování a kultivaci národních jazyků, což byl trend, který se netýkal pouze Anglie, ale celé Evropy. Bylo možno jej sledovat již od 14. století, kdy italský myslitel Dante Alighieri vydal své dílo *O lidovém jazyku (De vulgari eloquentia)*. Vyzdvihoval v něm přirozený jazyk – tedy ten, který se děti učí od rodičů. Tvrdil, že právě tento přirozený lidový jazyk je tím nejvhodnějším nejen pro komunikaci, ale také pro literární tvorbu.¹¹ Docházelo tak k postupnému ústupu latiny, která byla po dlouhou dobu spojena zejména s církevními texty. Pod vlivem náboženské reformace se však národní jazyky prosadily i v této oblasti – angličtina byla označena za jazyk zbožných lidí, což znamenalo, že Bible záhy přestala být vydávána v latině.¹²

Odklon od latiny byl posléze ospravedlněn i v umělecké sféře. Do angličtiny se díky tomu začala překládat stěžejní díla klasických autorů. Národní jazyk byl uvědoměle obhajován, což se odráželo i ve významných dílech *Umění anglické poezie (The Arte of English Poesie)* od George Puttenhama či *Obrana poezie (The Defence of Poesy)* od Philipa Sidneyho.¹³ Tento pokus o prosazení a kultivaci národního jazyka bývá označován jako snaha o nastolení tzv. *království vlastního jazyka (the kingdom of our own language)*.¹⁴

Literatura se v tomto období začala věnovat zejména dílům, jejichž účelem bylo nějakým způsobem velebit Anglii. Pozornost byla proto věnována dějinám, jak dokládá mimo jiné i mnoho takto zaměřených děl od Williama Shakespeara, ale i prostým lidem, venkovu a přírodě.¹⁵ V souvislosti s tím se objevuje trend renesanční pastorály. Její kostru většinou tvoří příběh

¹⁰ BARKAN, L. *Making Pictures Speak: Renaissance Art, Elizabethan Literature, Modern Scholarship*, s. 326 – 327.

¹¹ DANTE, A. O lidovém jazyku. In: *O umění básnickém a dramatickém*, s. 65 – 66.

¹² JOHNSON, P. *Dějiny anglického národa*, s. 171.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 16 – 17, 21.

¹⁵ JOHNSON, P. *Dějiny anglického národa*, s. 171.

dvořana, který musí z nějakého důvodu odejít pryč od královského dvora. Ten představuje civilizaci, jejímž opakem je právě příroda. Ta aristokratovi pochopitelně zpočátku připadá nepřátelská, posléze však pochopí svobodu, která je s ní spojená, dojde u něj k prozření a k dokonalému sebepoznání.¹⁶

Anglický jazyk se šířil také coby prostředek vymezení se vůči kontinentálním vzorům. Alžbětinská literatura totiž stavěla na znalostech klasických vzorů a na snaze o přiblížení se k nim, což je trend, který lze sledovat i u kontinentálních autorů. Z tohoto důvodu se angličtí autoři snažili o osvojení dokonalejších přístupů, které by jim zároveň umožnily dokázat jejich nezávislost na kontinentu. Proto dochází k prosazení lidového, respektive anglického jazyka, a k jeho postupné kultivaci.¹⁷

---

¹⁶ HILSKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 566.

¹⁷ KASTNEROVÁ, M. *Sidneyova Obrana básnictví jako strategie vyrovnání s antickými a kontinentálními vzory*, s. 50 – 51.

2. POSTAVENÍ ŽENY V RENESANČNÍ SPOLEČNOSTI

Tato kapitola se věnuje otázce postavení ženy v období renesance. Jedná se o velmi široké téma, já se nicméně domnívám, že pro účely této práce je postačující, když jej nastíním v obecné rovině, aby bylo posléze snazší pochopit status, který ženám náležel v literární kultuře. Větší pozornost budu věnovat pouze možnostem ženského vzdělávání. Považuji totiž za důležité upozornit na to, jaké bylo jejich výchozí postavení pro literární tvorbu.

2.1 Postavení muže a ženy

Renesanční kultura vnímala ženu v návaznosti na dlouhou náboženskou tradici, která ji ukazovala coby potomka biblické Evy, jež podle církevních otců zapříčinila svojí slabostí prvotní pád člověka. Z tohoto důvodu byly ženy ztotožněny s hříchem,¹⁸ stejně jako Eva totiž podle církve podléhaly svým vášním (např. marnivosti, vzteku či rozmařilosti) a přinášely tak na muže neštěstí. Není se proto čemu divit, že ve společnosti bylo stále přítomno určité znepokojení z toho, že by se ženy měly plnohodnotně podílet na jejím fungování. Tento názor navíc potvrzovala i další autorita, totiž lékaři, kteří tvrdili, že podřízené postavení žen přirozeně vychází ze stavby jejich těl, která jsou velmi křehká a poddajná. V podobném duchu se nesla také právní tradice, která se v období renesance opírala mimo jiné i o středověké traktáty a antické autority. Mezi ty patřili např. Aristoteles či Plinius, kteří ženám přisuzovali podřízenou roli.¹⁹

Na počátku novověku, který zdánlivě kultivoval společnost, také naplno propukly hony na čarodějnice. Ty se pochopitelně týkaly především žen, které se tak se mohly velmi snadno ocitnout v ohrožení života. Stačilo jen, aby se znelíbily někomu, kdo se rozhodl je posléze udat. Mezi nejčastější obvinění patřilo pěstování magie a obětování malých dětí na oltář ďábla. Vysoká dětská úmrtnost tak ještě pomáhala šířit strach, který rozdmýchaly teoretické náboženské spisy. Mnoho z nich vybízelo k represím. Mezi tyto nechvalně

¹⁸ BOCKOVÁ, G. *Ženy v evropských dějinách*, s. 12.

¹⁹ DELUMEAU, J. *Strach na Západě ve 14. - 18. století*, s. 164, 168, 171.

proslulé knihy patřilo i dnes pravděpodobně nejznámější dílo *Kladivo na čarodějnice* (*Malleus maleficarum*) z roku 1486. To jednak explicitně označilo za přísluhovačky d'ábla ženy, zároveň ale také označilo lidovou magii za určitou formu kacířství. To vedlo ke spojení světského zločinu s tím církevním, což vyústilo v nárůst poprav.²⁰

Role ženy byla nicméně v první řadě spojena s rodinou – byla dcerou, později manželkou a matkou. Z tohoto důvodu o jejím životě rozhodoval již od dětství muž. Dívka potřebovala svolení otce k tomu, aby se provdala, manželství proto nelze chápat v dnešním romantickém slova smyslu. V dobovém kontextu šlo spíše o výhodně uzavřený obchod s náboženským přesahem.²¹

Jakmile se žena provdala, očekávalo se, že se stane matkou. Největší úcty se jí dostávalo tehdy, když porodila zdravé dítě – existovala zde totiž potřeba zajistit pokračování rodové linie. Dobové zdravotnictví nicméně nebylo rozvinuté, což vedlo k častým úmrtím novorozenců, kojenců i starších dětí. Uvádí se, že úmrtnost se pohybovala mezi dvaceti a padesáti procenty.²² Je proto pochopitelné, že ženský život lze charakterizovat koloběhem jednotlivých těhotenství a následné péče o děti. Právě jejich výchově byla zasvěcena velká část dospělého života žen, mateřství tak pro mnoho z nich představovalo určitou formu seberealizace a naplnění.²³ Bylo obvyklé, že ženy z vyšších společenských tříd prodělaly během života víc těhotenství. Důvody byly dva – v první řadě na ně byl vyvíjen tlak kvůli tomu, aby svému manželovi zajistily mužského dědice, hlavně však nekojily. Mezi aristokratkami byla tato činnost považována za nelibou, své děti proto svěřovaly profesionálním kojným. Z tohoto důvodu se u nich neprojevovalo laktační období a zkrátila se doba, za kterou bylo možné znovu otěhotnět.²⁴

²⁰ DELUMEAU, J. *Strach na Západě ve 14. - 18. století*, s. 143 – 145, 194 – 196.

²¹ GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 215.

²² HILSKÝ, M. *Shakespearův život a doba*, s. 20.

²³ GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 234.

²⁴ Tamtéž, s. 209.

Dalším důležitým úkolem, který měla žena na starosti, bylo vytváření domova. V souvislosti s tím existovala ve společnosti zažitá myšlenka, podle které dokázala domov vytvořit pouze žena, svobodní muži tak žádný neměli.²⁵ V návaznosti na to Alison Findlay (vycházejíc z Lucy Irigaray) přichází s názorem, že ženy vlastně pro své chotě nevytváří domácnost, ale obdobu jejich prvního, fetálního domova, který muži zažili naposledy v matčině lůně. Označuje jej *chora* a dodává, že pro ženy tento prostor vůbec nepředstavoval domov. Naopak, žily v něm omezeně, bez možnosti sebedefinování.²⁶

Ženu ovšem rozhodně nelze vnímat pouze jako pasivní osobnost. Důkazem toho je, že v raném novověku můžeme sledovat tzv. *spor pohlaví* (*Querelle des femmes*), který je vyústěním názorů dlouhodobě zdůrazňujících podřízenost žen vůči mužům. Tato rozepře se objevila již ve středověku, nicméně důsledkem vlivu humanismu a náboženské reformace získala na intenzitě v 15. a 16. století. Velmi dobře ji lze sledovat v dobové literatuře. Jedny z prvních děl obhajujících ženy byly traktát *O vznešenosti a důstojenství žen*, který napsal Galeazzo Flavio Capella, či *Dokonalá přítelkyně* od Antoina Héroëta. Takto laděná díla psaly i ženy. V Anglii vyšel v roce 1589 titul *Her Protection for Women* vydaný pod pseudonymem Jane Anger (tedy Jana Rozhněvaná).²⁷ Objevovala se však i díla, která podporovala dosavadní tradici. Takovým byla např. kniha *Dvorská přítelkyně* od La Borderieho.²⁸

Přestože renesanční společnost bychom mohli označit jako patriarchální, zastávaly v ní ženy i důležité pozice. Příkladem může být mimo jiné i fakt, že v Anglii se mohla trůnu ujmout žena (ve Francii to možné nebylo, ženy však často fungovaly coby regentky mající v rukou reálnou moc). Pozice královny Alžběty nicméně nebyla vůbec jednoduchá, její pohlaví pro ni představovalo spíše hendikep, se kterým byla nucena bojovat. Nesnažila se však skutečnost,

²⁵ HILKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 518.

²⁶ FINDLAY, A. *Dramatizing home and memory: Lady Mary Sidney and Lady Mary Wroth*, s. 136.

²⁷ BOCKOVÁ, G. *Ženy v evropských dějinách*, s. 11 – 13, 23.

²⁸ DELUMEAU, J. *Strach na Západě ve 14. - 18. století*, s. 167.

že je žena zakrýt, naopak ji zdůrazňovala. Jednak za pomoci moderního oblečení, šperků a dalších ryze ženských záležitostí, jednak svým vystupováním v roli tzv. *matky národa*. Nelze sice říci, že byla plošně vnímána jako vzor pro ženy, některé literární autorky však rozhodně vycházely z její práce, jak si později ukážeme.²⁹ Faktem nicméně zůstává, že panovnice se nijak nesnažila o ženské zrovnoprávnění.³⁰

Ženy se prosazovaly i v jiných oblastech. Manželky obchodníků s látkami se aktivně účastnily správy podniků. Ženy s vyšším společenským postavením totiž zajišťovaly bezproblémový chod mnohdy velmi rozsáhlých domácností – nešlo přitom jen o rozdávání příkazů služebným, ale např. také o vedení účetnictví. Participace na vedení podniku nepředstavovala zkušenost, která by se od této příliš lišila. Podle dochovaných informací mohly ženy vstupovat i do cechů, byť zde pochopitelně byla určitá omezení. Ve společnosti totiž existovaly obavy z mužské nezaměstnanosti.³¹

Dalším důkazem toho, že ženy měly v tomto období stále větší možnosti, byl i fakt, že došlo ke změně manželského práva. Ženy tak mohly podávat žádosti o rozvod s mužem (tzv. odluku od lože a stolu), kterým bylo v mnoha případech vyhověno. Musely však uvést závažné důvody rozluky, např. pokrevní příbuznost, impotenci, malomocenství.³²

2.2 Ženská vzdělanost v renesanční Anglii

V systému vzdělávání, stejně jako v jiných oblastech společnosti, existoval patrný rozdíl v přístupu k mužské a ženské části populace. Chlapci byli ve studiu podporováni, protože se předpokládalo, že se ve svém dospělém životě stanou aktivními hybateli společnosti. Dívky měly oproti tomu zaujmout svoji roli manželek a matek, což vyžadovalo znalosti zcela odlišného charakteru.³³ Ženská gramotnost (tedy schopnost číst a psát) byla nicméně

²⁹ BOCKOVÁ, G. *Ženy v evropských dějinách*, s. 48.

³⁰ JOHNSON, P. *Dějiny anglického národa*, s. 127.

³¹ GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 219 – 221

³² DELUMEAU, J. *Strach na Západě ve 14. - 18. století*, s. 176.

³³ GIBSON, J. *Educating for Silence: Renaissance Women and the Language Arts*, s. 9 – 10.

vyšší, než tomu bylo v minulosti. Do jisté míry to souviselo s církevním nařízením, podle kterého měl být každý správný věřící schopen seznámit se s textem Bible vlastním přičiněním. Zisk vyššího vzdělání nicméně nebyl podle společnosti pro ženu nijak zvlášť potřebný.³⁴

Vyšší vzdělání bylo dostupné zejména ženám pocházejícím z aristokratických rodin. Obecně lze říci, že čím vlivnější a majetnější rodina byla, tím lepší vzdělání mohly její příslušnice získat. V některých případech šlo o vzdělání obdobného charakteru, jaké měla samotná královna Alžběta.³⁵ Ostatně vzdělané aristokratky často působily po jejím boku na královském dvoře.³⁶

Vzdělání mohly ženy získat prostřednictvím tří odlišných institucí – kláštera, školy, nebo rodiny. Církevní vzdělání bylo na vysoké úrovni již od středověku. Výuce a následné autodidakti zde bylo věnováno opravdu mnoho času. Kromě náboženské nauky si zde dívky osvojovaly též znalosti z oblasti medicíny, protože posléze často pomáhaly nemocným lidem. Co se týče škol pro dívky, existovalo jich jen málo. Jednou z nich byla např. Merchant Taylor's School v Londýně, která se zaměřovala na práce s tkaninami. Vyučovaly se zde ale i základní předměty, jako náboženství a čtení.³⁷ Většina dívek z vysoce postavených aristokratických rodů byla nicméně vyučována doma, kde od matky či od soukromých učitelů získávaly jednak znalosti praktického charakteru, mezi které se počítaly administrativa, domácí lékařství, vyšívání či péče o děti, jednak odborné dovednosti. Mezi ty patřily především znalost několika cizích jazyků (např. latiny, francouzštiny či italštiny), Písma a rétoriky.³⁸

Dobrým pomocníkem při vzdělávání mladých žen mohly být i příručky, které vycházely tiskem. Ty zpravidla obsahovaly dobové rady týkající se

---

³⁴ GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 239 – 240.

³⁵ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 4 – 5.

³⁶ GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 210.

³⁷ Tamtéž, s. 226-227, 237.

³⁸ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 4 – 5.

především manželského soužití, mateřství a vhodného chování. Jednou z nejoblíbenějších publikací tohoto typu byla kniha *De Institutione Feminae Christianae*, kterou v roce 1529 vydal španělský autor Juan Luis Vives. O její oblíbenosti svědčí i to, že byla po dlouhou dobu vydávána v několika různých jazycích, mezi kterými nechyběla ani angličtina.³⁹

S ohledem na společenské předsudky se formovalo i ženské vzdělávání. Mnoho autorit totiž souhlasilo s předpokladem, že ženská mysl je podřadná a mělo by jí tak být umožněno rozdílné vzdělání, než jaké dostávali muži. Souvisely s tím i údajné vlastnosti žen, totiž tichost a poslušnost, které byly v opozici vůči mužské odvaze a aktivitě. Obecně lze říci, že se díky tomu ženské vzdělání zaměřovalo v první řadě na gramatiku. Ve společnosti totiž převládal názor, že ostatní disciplíny by ženy prostě nevyužily. Díky tomu také existoval pro ženy zcela odlišný kánon doporučené literatury, než jaký používali muži. Byla z něj vyjmuta celá řada především klasických autorů, kteří byli nahrazeni náboženskými texty.⁴⁰

První stupeň vzdělávacího systému tvořilo tzv. *trivium*, jehož součástí byla gramatika, rétorika a dialektika. Na základě výše zmíněné teorie ale stačilo, aby si dívky během studia osvojily gramatiku. Ta byla ostatně tím prvním, co se museli naučit všichni studenti. Gramatika zároveň sloužila jako úvod do jazyka (většinou latiny, někdy řečtiny). Jakmile studenti dosáhli na její vyšší stupeň, začali získávat i stylistické a literární vzdělání, jehož součástí byla právě i četba známých textů. V této fázi se začalo ženské vzdělání odlišovat, protože namísto klasických děl jim bylo doporučováno Písmo a patristika. Díky seznámení se s texty dosáhli studenti umění rétoriky, která představovala pokročilou znalost kompozice textů různého charakteru. Poslední částí trivium byla dialektika, která byla přístupná víceméně pouze

---

³⁹ GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*, s. 237.

⁴⁰ GIBSON, J. *Educating for Silence: Renaissance Women and the Language Arts*, s. 9 – 11.

chlapcům – učili se zde totiž argumentaci, kterou potřebovali pro své veřejné vystupování.⁴¹

Právě argument opírající se o to, že ženy se veřejných vystupování neúčastní, byl jedním ze základních důvodů, proč mělo ženám dostačovat nižší vzdělání. Tento názor zastával např. i španělský humanista Juan Luis Vives. Ten se domníval, že není nutné, aby ženy ovládaly umění rétoriky a logiky. Francouzský učenec Théodore Agrippa d'Aubigné s ním souhlasil, upozornil nicméně na to, že výjimku z tohoto pravidla představují princezny, u kterých se předpokládá, že se budou v budoucnosti aktivně podílet na vládě. Názor těchto mužů navíc podporovala i tradice vycházející z Cicerova učení, podle které je logika bez rétoriky zbytečná a rétorika bez logiky nebezpečná. Jednalo se o to, že pokud je člověk schopný logických úvah, měl by být stejně schopný je kultivovaně a srozumitelně vyjádřit.⁴²

Výuka gramatiky ve své podstatě odrážela to, co se od ženy očekávalo i ve společnosti. Na rozdíl od dialektiky a rétoriky totiž výuka gramatiky kladla důraz na pasivní roli studenta. Jeho úkolem v tomto případě bylo v klidu a tichosti sedět, poslouchat vyučujícího a snažit se mu porozumět. Stejný princip lze uplatnit i na omezení výuky dialektiky a rétoriky – muži totiž nechtěli, aby ženy nějakým způsobem ovlivňovaly chod veřejných vystoupení.⁴³

Žena mohla získat stejné vzdělání, jako muž, neplynuly jí z toho ale totožné výhody. Vzdělaný muž měl autoritu, kterou ona mohla získat pouze v případě, že by se stala literární patronkou. Se vzděláním tedy autorita u žen nesouvisela. Stejně tak neznamenal studijní úspěch pro ženu možnost uplatnit se ve vědě. I tak by jí byla předurčena role manželky a matky, která má v první řadě za úkol vytvářet pro muže domov a pečovat o děti.⁴⁴ V souvislosti s tím se objevila tvrzení, podle kterých by měly být ženy vzdělané hlavně z toho

---

⁴¹ GIBSON, J. *Educating for Silence: Renaissance Women and the Language Arts*, s. 10 – 11.

⁴² Tamtéž, s. 12 – 13.

⁴³ Tamtéž, s. 19 - 20.

⁴⁴ Tamtéž, s. 18 – 19.

důvodu, aby mohly lépe pečovat o děti. S tím souvisí nejen teoretické, ale i praktické znalosti, např. z oblasti medicíny.⁴⁵

Žena mohla pozitivně kultivovat děti zejména prostřednictvím výuky jazyků. Proto mohlo být považováno za vhodné, aby ona sama nějaký ovládala. V raně novověké Anglii se rozlišovaly dva typy jazyků – lidové a alternativní. Lidový jazyk představovala angličtina, kterou děti hovořily od nejútlejšího dětství. Alternativními jazyky pak byly myšleny všechny cizí, v tomto případě především latina. Ta byla spojena se vzdělaností, lidový jazyk měl oproti tomu často nepřilíš lichotivé označení *ženský*, případně *dětský*. V tomto období už sice docházelo k prosazování angličtiny, stále ji však bylo potřeba do jisté míry kultivovat, protože jí chyběla abstraktnost, morálnost, vědeckost a přesnost. Důvodem bylo, že ve veřejné oblasti se dlouho používala latina.⁴⁶

---

⁴⁵ GIBSON, J. *Educating for Silence: Renaissance Women and the Language Arts*, s. 14 – 15.

⁴⁶ Tamtéž, s. 18 – 20.

3. ROLE ŽENY V ALŽBĚTINSKÉ LITERÁRNÍ KULTUŘE

Boj o prosazení žen ve společnosti lze dobře vnímat i na příkladu literárních autorek, jejichž postavení však pochopitelně nebylo snadné. Jak jsem již zmínila výše, řada z nich měla velmi dobré vzdělání, na jejich schopnosti bylo ale často nazíráno se značnou skepsí. Přestože však pro ně byl svět literární kultury značně omezený, nebyl nepřístupný.⁴⁷ Své ambice mohly v raně moderní Anglii projevit ženy mající dobré společenské postavení – literatura byla totiž moderní zábavou na královském dvoře. Představovala jeden ze způsobů kultivovaného vyjadřování, který byl přístupný i pro ženy.⁴⁸ Ostatně v kontextu dobové literatury můžeme sledovat, že i řada mužských autorů se ve svých dílech věnuje otázkám souvisejícím s pozicí ženy v rámci kulturní sféry. Za všechny lze jmenovat např. Williama Shakespeara či Edmunda Spensera.⁴⁹

Možnost sebevyjádření v literatuře pomáhala podle Alison Findlay ženám, aby se vymanily z područí muže. Jejich texty představovaly imaginativní svět, uvnitř kterého měly možnost projevat naplno své názory a dávat průchod tvořivosti. V prostředí jejich vlastního, reálného světa, který měl velmi pevné hranice, tak vlastně vytvářely docela nový svět, který naopak žádné hranice neměl. Autorka jej označuje jako tzv. *divadlo paměti* (memory-theater). Toto bezpečné místo představovalo pro ženy domov, ve kterém nebyly nijak omezovány a mohly se bez obav seberealizovat.⁵⁰

Běžnou součástí vyjadřování ženských autorek tohoto období byla skromnost. To úzce souvisí s nahlížením, které měly na svoji roli v literární kultuře – většinou se totiž nevnímaly jako spisovatelky v pravém slova smyslu, svá díla tak často uvozovaly vyjádřením, které to mělo zdůraznit. Tyto výroky byly nicméně do jisté míry uvědomělou manipulací, která měla za úkol vytvořit

⁴⁷ KERMODE, F. *The Age of Shakespeare*, s. 22.

⁴⁸ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 3.

⁴⁹ LEWALSKI, B. K. *Writing Women and Reading the Renaissance*, s. 792.

⁵⁰ FINDLAY, A. *Dramatizing home and memory: Lady Mary Sidney and Lady Mary Wroth*, s. 137 – 138.

o dané autorce lepší společenské mírnění. Tento trend lze sledovat v dílech Mary Sidney, Margaret Cavendish či Anne Bradstreet.⁵¹

Již dříve jsem zmínila, že přestože byly ženy aktivními osobnostmi ovlivňujícími kulturu, stále podléhaly mužům. Důkazem toho může být mimo jiné i fakt, že existovala řada literárních disciplín, které byly tehdejší společností považované za nevhodné pro ženy. Obecně se jednalo zejména o autorské projevy, ve kterých by ženy mohly ukazovat své názory. Naopak literární žánry, kterými se mohly bez větších problémů zabývat, byly tyto: překlad, parafráze žalmů, elegie, chvalozpěvy a také dopisy.⁵²

3.1 Překlad

Na příkladu překladu do angličtiny lze reprezentovat omezené pole působnosti ženských autorek. Jako vhodný byl totiž vyhodnocen především proto, že ženy se jeho prostřednictvím vlastně vůbec nevyjadřovaly. V žádném smyslu se nejednalo o jejich autorské dílo, byť je možné, že se ztotožnily s původními slovy autora textu. Jejich prací bylo překládat myšlenky mužů z jednoho jazyka do druhého.⁵³

Za nejvhodnější k překladu se v tomto období obecně pokládala ta díla, která měla náboženský charakter. Pokud je vzdělaná žena přeložila do angličtiny, zpřístupnila je tak mnohem širšímu okruhu lidí, čímž docházelo k šíření náboženských myšlenek. V dobovém kontextu tak vlastně překlad představoval něco velmi chvályhodného, k čemu byly ženy vyzývány, a co mělo mít za všech okolností přednost před jejich vlastní tvorbou. Pokud to tak nebylo, mohly se dočkat nesouhlasu svého okolí, mnohdy dokonce i výtek. To je i příklad Mary Wroth, neteře Mary Sidney. Edward Denny se totiž vyjádřil, že by udělala lépe, kdyby odložila stranou práci na svém románu *The Countess of Montgomery's Urania*, a raději se po vzoru své ctihodné tety věnovala překládání. Stejnou zkušenost získala i Cecilia Gonzaga, která se

⁵¹ PENDER, P. *Early Modern Women's Writing and the Rhetoric of Modesty*, s. 1 – 2.

⁵² KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 7.

⁵³ HANNAY, M. "Wisdom the Wordes": *Psalm Translation and Elizabethan Women's Spirituality*, s. 65 – 66.

věnovala vlastním latinským kompozicím, což také nebylo považováno za vhodné.⁵⁴

Pro mnoho žen s literárními ambicemi však překlady nepředstavovaly žádný problém. Svědčí o tom fakt, že se mu věnovala celá řada z nich. Kromě již zmíněné Mary Sidney nelze opomenout královnu Alžbětu, která v době svého mládí přeložila dílo *Zrcadlo hříšné duše* (*The Mirror of the Sinful Soul*) od Markéty Navarrské. Mezi další známé překladatelky patřila dcera Thomase Mora Margaret More Roper, která přeložila dílo Erasma Rotterdamského nazvané *A Devout Treatise Upon the Pater Noster*. Dále se překlady zabývala Elizabeth Hoby či sestry Cookovy – Anne Cook Bacon, která do angličtiny přeložila kázání Barnardina Ochyna a dílo *An apologie or answeare in defence of the Church of Englande* od Johna Jewela; Mildred Cooke Cecil, která má na svědomí překlad kázání sv. Basila; Elizabeth Cook Russell, která přeložila dílo Johna Poneta nazvané *A Way of Reconciliation of the Good and Learned Man*.⁵⁵

Všeobecná podpora se ovšem týkala jen nábožensky zaměřených textů, nikoliv děl sekulárního charakteru. Přestože sama královna Alžběta přeložila výběr děl od Plutarcha, Euripida, Horatia, Boethia a Xenophona, vydán nebyl. Stejný osud stihl i další dva její překlady – část Petrarkova díla *Triumfy*, konkrétně *Triumf věčnosti* (*Triumph of Eternity*), a dále její překlad římské tragédie *Hercules Oetaeus* od Seneky. Vydány nebyly ani další překlady světských děl, např. řecké drama *Ífigeneia v Aulidě* (*Ifigenia in Aulide*) od Euripida, které zpracovala Joanna Lumley. Našly se však i výjimky – tedy díla, která se své tištěné podoby dočkala. Jednou z nich byl překlad díla Diega Ortúñeze de Calahorry s názvem *Mirror of Princely Deeds and Knighthood* od Margaret Tyler. Ta se sice již v předmluvě knihy snažila svůj výběr ospravedlnit tvrzením, že i román může být čtenáři prospěšný, protože ukazuje praktické příklady chování, stejně se však dočkala kritiky. Objevil se

⁵⁴ HANNAY, M. "Wisdom the Wordes": Psalm Translation and Elizabethan Women's Spirituality, s. 65.

⁵⁵ Tamtéž, s. 66.

názor, že pokud se ženy nechtějí zabývat náboženskými tématy, neměly by se literatuře vůbec věnovat. Světská díla se však pochopitelně vyskytovala i nadále, příkladem může být právě Mary Sidney a její překlad *Marka Antonia* od Seneky.⁵⁶

3.2 Parafráze žalmů

Biblické žalmy byly důležitou součástí moderního evropského chápání náboženského života, jejich překlady proto byly velmi ceněné. Co se týče popularity, mohly soupeřit třeba s Petrarkovými sonety. Zpracovávali je významní autoři této éry, jako byli Edmund Spenser, Thomas Wyatt, John Milton, Martin Luther či Francis Bacon. Tomuto odvětví se většinou věnovali muži, v renesanční Anglii ale byly uznávány i práce pocházející od žen. Známa jsou např. díla Eleanor Hull, Anne Askew, Kateřiny Parrové, Jany Greyové, Elizabeth Fane či královny Alžběty.⁵⁷

Při parafrázování žalmů mohly navíc ženy zaznamenat určitou výhodu, která se týkala většího prostoru pro osobní vyjádření. V případě klasického překladu ho příliš nebylo – ženy si sice samy zvolily, jaké dílo přeloží, případně ho i posunuly do nového kontextu, jinak ale pracovaly s původními myšlenkami autora. V případě žalmů však existovala dlouhá křesťanská tradice, na základě které byli věřící vyzýváni, aby zacházeli s jejich slovy, jako se svými vlastními. To v tomto konkrétním případě poskytovalo ženám určitou volnost a možnost sebevyjádření.⁵⁸

Příkladem této volnosti výkladu jsou Anne Vaughan Locke⁵⁹ a Mary Sidney. Obě tyto dámy se rozhodly zpracovat 51. žalm. Jeho autorem je král David, který byl usvědčen z cizoložství a vraždy. Tato obvinění přijal, nesnažil se je ale nijak vysvětlit ani omluvit, pouze žádal Boha o odpuštění. Jeho náhlá zbožnost se tak zdála být dalším hříchem, totiž pokrytectvím.

⁵⁶ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 14 – 15.

⁵⁷ Tamtéž, s. 17.

⁵⁸ HANNAY, M. "*Wisdom the Wordes*": *Psalm Translation and Elizabethan Women's Spirituality*, s. 67.

⁵⁹ Její příjmení je někdy uváděno též ve tvaru *Lok*, případně *Lock*.

David však nadále věřil v možnost odpuštění.⁶⁰ Obě výše jmenované ženy k žalmu přistoupily zcela odlišným způsobem. Zatímco verze Mary Sidney zdůrazňuje spíše pozitivní aspekty (radost, zdraví), Anne Vahghan Locke vyzdvihuje naopak ty negativní (utrpení pro víru). Důvodem odlišného uchopení totožného textu je odlišná životní zkušenost těchto žen. Obě sice byly součástí protestantského hnutí, Mary Sidney nicméně patřila k bohatému a vlivnému aristokratickému rodu, který udržoval styky s královským dvorem, zatímco Anne Vahghan Locke žila v exilu v Ženevě ve Švýcarsku. Rozdílnému výkladu mohl dopomoci i fakt, že Mary Sidney přeložila tento žalm zhruba o třicet let později, než její předchůdkyně.⁶¹

3.3 Elegie

Dalším literárním žánrem, kterému se mohly ženy věnovat, byly elegie neboli žalozpěvy. Jejich prostřednictvím vyjadřovaly bolest a smutek ze smrti nějaké, většinou jim blízké osoby. Často se proto vyskytovaly elegie věnované mrtvým rodičům, manželům, sourozencům či dětem. Pravděpodobně nejznámější elegii tohoto období napsala Markéta Navarrská po smrti svého bratra, francouzského krále Františka I. Za zmínku ale stojí i báseň Vittorie Colonne vytvořená na počest jejího zemřelého chotě, či práce Elizabeth Cook Russel, která uctívala svého muže, sestru Katherine a syna. Mary Sidney vytvořila dvě elegie, obě po smrti svého bratra Philipa Sidneyho. Jednu pojmenovala *To the Angel Spirit of the Most Excellent Sir Philip Sidney*, druhou pak *The Doleful Lay of Clorinda*.⁶²

3.4 Chvalozpěvy

Chvalozpěvy zastávaly v alžbětinské společnosti podobnou roli, jako elegie. Nezdálo se být nepatřičné, aby ženy projevovaly úctu, respekt či uznání významným autoritám – nejen z oblasti literární, ale např. i politické. Celá řada takovýchto děl tak byla věnována královně Alžbětě, která proslula nejen svojí rolí panovnice, ale i rolemi spisovatelky a překladatelky.

⁶⁰ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 195.

⁶¹ HANNAY, M. *"Wisdom the Wordes": Psalm Translation and Elizabethan Women's Spirituality*, s. 66 – 68.

⁶² HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 16.

Mary Sidney jí věnovala dvě díla, jednak *Even Now That Care*, jednak *Dialogue between Two Shepherds, Thenot and Piers, in Praise of Astrea*. Za zmínku jistě stojí i to, že v tomto období bylo moderní, aby ženy věnovaly svá díla právě jiným ženám.⁶³

3.5 Dopisy

Ženy ze střední a vyšší společenské třídy využívaly dopisy k praktickým účelům, jako byla komunikace s rodinou či získávání informací. Rozsah jejich korespondentů však rychle rostl, což odpovídalo rozvoji raně novověkých forem komunikace, až nakonec přesahoval nejbližší rodinu. Ženy byly součástí patronačních sítí, komunikovaly s přáteli v různých částech světa, což ve finále vedlo k rozvoji osobnějších forem komunikace. Ženy totiž dopisy využívaly flexibilněji, k celé řadě různých účelů.⁶⁴ V této kapitole bych se nicméně chtěla věnovat dopisu coby specifickému literárnímu, nikoliv praktickému žánru. Navzdory možnostem, které alžbětinská kultura nabízela, projevovalo totiž mnoho žen svoji vášeň pro literaturu spíše méně výjimečným způsobem, než veřejnými literárními aktivitami, a to právě prostřednictvím dopisů.⁶⁵

Nespornou výhodou korespondence coby literárního žánru je, že byla snadno přístupná – tedy nejen aristokratkám, ale i ženám ze střední společenské třídy. Ty se v jejím rámci mohly projevovat bez omezení, protože se jednalo o soukromou záležitost, která nebyla primárně určená pro širší masu. Tato tendence dala v 18. století vzniknout tzv. *epistolárnímu románu* (tedy románu vytvořenému primárně z dopisů).⁶⁶

⁶³ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 14 – 15.

⁶⁴ CAMICIOTTI, G. *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*, s. 23 - 24.

⁶⁵ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 3 – 4.

⁶⁶ CAMICIOTTI, G. *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*, s. 25 – 26.

4. INSTITUT MECENÁŠTVÍ V LITERÁRNÍ KULTUŘE

V této kapitole se budu věnovat tématu mecenášství, které představovalo jeden z charakteristických rysů renesanční kultury. Pochopitelně se nedotýkalo pouze literatury, na kterou se zaměřím, ale obsáhlo celé kulturní pole renesanční společnosti. Můžeme na něj nahlížet dvěma způsoby. První z nich se zaměřuje na materiální vztah mezi finančně zajištěným patronem a strádajícím umělcem, druhý naopak pohlíží na jeho symbolickou funkci. Mecenášství je totiž spojeno i s takovými pojmy abstraktního charakteru, jako jsou dobrá pověst a čest. Sloučením těchto dvou pohledů lze nahlédnout ideální vztah, který měl mezi mecenášem a umělcem fungovat.⁶⁷

System mecenášství fungoval již od dob starověkého Říma. Tehdy se rozvíjel pod záštitou vlivného politika Gaiuse Cilniuse Maecenase, který se staral o nastupující generaci básníků. Tato podpora byla tak značná, že se jeho příjmení nakonec stalo ustáleným pojmem, který používáme dodnes.⁶⁸ Ve spojitosti s touto problematikou se můžeme setkat ještě s výrazem *patron*, který je synonymem slova *mecenáš*. Označení *patron* vychází z latinského slova *pater*, případně *patronus*. To bývalo spojováno zejména s církevními svatými otci, někdy ale též s významnými šlechtici.⁶⁹

V renesanční Anglii nepředstavovalo mecenášství žádnou novinku. Naopak, po generace to bylo opatření, jehož prostřednictvím si panovník upevňoval svoji moc. Výměnou za oddanost uděloval tituly, rozděloval půdu či jmenoval dvorské úředníky. Spoléhal přitom na svůj úsudek, na základě kterého se rozhodoval, do čích rukou svěří moc. Odměnou mu nicméně byli loajální, a mnohdy i velmi schopní šlechtici, kteří jej byli v případě nouze schopni podpořit.⁷⁰ Tento systém pěstovala i královna Alžběta, která ale byla do jisté míry omezována finančními problémy země. Navzdory tomu však

⁶⁷ LEVY PECK, L. *Court Patronage and Corruption in early Stuart England*, s. 2.

⁶⁸ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 261.

⁶⁹ LEVY PECK, L. *Court Patronage and Corruption in early Stuart England*, s. 16.

⁷⁰ Tamtéž.

mecenášského systému využívala. Z tohoto důvodu jí byla dedikována celá řada děl různého charakteru, stejně jako jejím ministrům a dalším vysokým úředníkům. Je však nutné podotknout, že panovnice určitě neposkytla podporu každému autorovi, který se touto cestou snažil upoutat její pozornost.⁷¹

Systém patronátu se netýkal pouze královny, ale i celé řady dalších, finančně zajištěných aristokratů, kteří tak ve své podstatě řídili v Anglii literární produkci v 16. a 17. století. Literárním patronem se mohl stát každý z nich, kdo chtěl čerpat výhody pramenící ze spolupráce s básníky. V tomto případě navíc neexistovala žádná premisa, na základě které by byla účast žen pokládána za nevhodnou. Mezi významné mecenášky v renesanční Anglii patřily např. Margaret Radcliffe, Mary Sidney a Mary Wroth. Znamé bylo i jméno Margaret Cavendish a dalších žen z tohoto rodinného okruhu.⁷²

Ideálem renesančního básníka byl vzdělaný aristokrat, který se této práci věnoval spíše jen mimochodem. Literární činnost vnímal jako způsob kultivované zábavy, jejímž prostřednictvím by se rozhodně nepokoušel živit. Tvořil zejména pro svoji potěchu, možná i pro okruh svých známých, což byl také důvod, proč jeho díla většinou kolovala pouze v rukopisné podobě. Příkladem takového dvořana byl Philip Sidney, který si však toto postavení mohl dovolit, protože byl dostatečně finančně zaopatřený. Takovou výchozí pozici ale pochopitelně neměli všichni. Mnoho umělců mohlo tvořit pouze v případě, že je přitom někdo podporoval – a to se týkalo jak amatérských básníků, tak i těch profesionálních, jejichž pozice se v tomto období začala teprve pomalu ustavovat.⁷³

---

⁷¹ FOX, A. *The Complaint of Poetry for the Death of Liberality: The Decline of Literary Patronage in the 1590s*, s. 231.

⁷² OSTROVICH, H. *Ben Jonson in context*, s. 298.

⁷³ HILKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 757.

4.1 Specifikace spolupráce mezi patronem a básníkem

Získat podporu patrona představovalo pro autora zdaleka nejobtížnější úkol. Mohl si totiž být takřka jistý, že o stejnou pozici usiluje celá řada dalších básníků. Z tohoto důvodu tvořil nejsnazší způsob, jak dosáhnout svého, využití dedikací, které byly umisťovány před literární díla. Existoval totiž předpoklad, že pokud umělec věnuje potenciálnímu mecenášovi báseň, tak si ji tento aristokrat přečte. Pokud by to tak opravdu bylo, a pokud by se mu báseň zalíbila, měl by umělec téměř vyhráno.⁷⁴

Potenciálních patronů však existovala celá řada, zatímco básníci mohli tvořit jen omezeně. Nebylo proto nijak nezvyklé, když se jedno dílo objevilo s několika různými dedikacemi. Básníci se tímto způsobem snažili pojistit si svůj úspěch. Ten mohli ještě podpořit správnou formou sebepropagace ve vyšší společnosti a v neposlední řadě také osobním kouzlem. Mecenášská spolupráce ostatně fungovala na základě domluvy s druhým člověkem, bylo proto na místě snažit se působit sympaticky.⁷⁵

Snaha o zaujetí patrona byla sice velmi náročná, ne však nemožná práce. Příkladem jedince, který v této činnosti zaznamenal velký úspěch, je Ben Jonson. Ten využíval možností mecenášského systému již od mládí, kdy mu bylo díky podpoře Williama Camdena umožněno studovat na prestižní střední škole Westminster School v Londýně (školu nicméně nedokončil). Posléze začal vytvářet chvalozpěvy, které věnoval různým významným osobnostem pohybujícím se na královském dvoře. Díky tomu získal podporu nejen od Williama Camdena, ale i od Philipa Sidneymho, Roberta Cottona, Esmé Stuarta,⁷⁶ Roberta Cecila, nebo od Roberta Sidneyho.⁷⁷

Mecenášská podpora měla celou řadu forem. Nejběžnější praxí představovalo poskytnutí jednorázové či opakované peněžní podpory, která měla umělce zajistit dost na to, aby neměl existencionální starosti.

⁷⁴ HILKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 756 – 157.

⁷⁵ Tamtéž, s. 756.

⁷⁶ Jeho příjmení je někdy uváděno též ve tvaru *Stewart*.

⁷⁷ OSTROVICH, H. *Ben Jonson in context*, s. 296 – 297.

Finanční záruku mohl umělec získat i díky dobré pracovní pozici, kterou pro něj patron zajistil u dvora, případně v rámci vlastní domácnosti. Posledním zmíněným proslula např. rodina Herbert, jejíž členové umožňovali umělcům pracovat přímo v jejich sídlech. O tom, jakou pozici zde získají, pak rozhodovaly jejich dílčí schopnosti a vzdělání. Umělci tak mohli být využiti, jako právní poradci, lékaři, tajemníci, nebo jako administrativní pracovníci.⁷⁸

Podpora finančního rázu byla sice nejčastější, ne však jedinou formou mecenášství. Umělec mohl díky svému patronovi získat např. lepší společenské postavení, zázemí v rodinných sídlech, ochranu, nebo třeba doporučení pro dalšího možného patrona. Určitou formou patronátu byla i možnost studia na prestižní střední škole, nebo univerzitě. Učení umožnilo získat či prohloubit znalosti, které pak mohl básník uplatnit při své práci.⁷⁹

Patronace se ve své podstatě nemusela ani omezovat na konkrétní jedince. Rodina Sidney např. finančně podporovala univerzity, divadla či pomáhala zakládat knihovny. Tímto způsobem ovlivnila najednou celou řadu lidí, čímž si vysloužila velmi dobré jméno v rámci dobového mecenášského systému.⁸⁰

Výhody, které mecenáši poskytovali básníkům, byly značné, je proto samozřejmé, že za ně požadovali nějakou odměnu. Tou jim měla být v první řadě chvála a nesmrtelnost, dosažené skrze literární dílo jejich klienta. Mohlo toho být docíleno buďto věnováním v knize, případně zanesením biografických prvků ze života mecenáše do díla. Příkladem toho mohou být sonety Williama Shakespeara, ve kterých je popisován výtečný mladý aristokrat. Jeho vlastnosti a chování autor prezentuje jako vzor, podle kterého by se měl řídit každý šlechtic. Předobrazem tohoto ideálního aristokrata mohl být Henry Wriothesley, třetí hrabě ze Southamptonu, nebo William Herbert, třetí hrabě

---

⁷⁸ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 261 – 262.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž, s. 262.

z Pembroke, o kterých se v této souvislosti mluví dodnes. Pomyslné nesmrtelnosti tedy dosáhli.⁸¹

Zároveň je nutné podotknout, že v tomto kontextu vznikala celá řada velmi různorodých literárních textů, umělci se totiž neomezovali pouze na nejobvyklejší literární žánry. Naopak, objevovaly se různé příručky, knihy o historii, polemiky, překlady, vědecká díla, náboženské knihy, spisy o diplomacii nebo knihy věnované vojenské strategii. To do jisté míry souvisí s tím, že se patronát často týkal i lidí, pro které literatura představovala jen způsob zábavy, jejich primární zaměstnání ale bylo pro mecenáše z nějakého důvodu zajímavé. Jednalo se např. o právníky, státní úředníky, lékaře, vědce nebo dobrodruhy, kteří se účastnili kolonizace Nového světa. Publikace tak často cílily přímo na specifické zájmy jednotlivých patronů.⁸²

Mezi další výhody, které patron z obchodního vztahu s básníkem zpravidla získával, patřilo zlepšení společenského statusu. Všechny pozitivní informace, které se s aristokratem pojily, se totiž daly využít k upevnění jeho politického a sociálního postavení. S tím se zase pojila možnost různých povýšení, výhodných pozic v úřadech, nebo vyznamenání. Důležitý byl v tomto kontextu také zisk větší oddanosti a úcty.⁸³

Na druhou stranu by ovšem bylo krátkozraké tvrdit, že vztahy mezi mecenášem a umělcem byly vždy zcela ideální. Patron poskytnutím finančního zázemí získal mocenský diferencíál, za který vyžadoval také sociální a politickou oddanost. Umělec měl jeho názory v ideálním případě přijmout za své a dále je prezentovat ve svých dílech, proto bylo zdaleka nejsnazší, pokud měli oba stejné přesvědčení už od počátku. V takovém případě se mohl rozvinout nejen oboustranně výhodný obchodní vztah, ale i přátelství.⁸⁴ Ne vždy se však situace vyvinula takto pozitivním směrem. Přislíbená loajalita mohla být v rozporu s vlastními názory autora, což mohlo

⁸¹ HILKÝ, M. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 757 – 758.

⁸² BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 262 – 163.

⁸³ Tamtéž, s. 263 – 164.

⁸⁴ OSTROVICH, H. *Ben Jonson in context*, s. 296 - 298.

způsobit, že se tito dva názorově neshodli. To mohlo vést k nepříliš ideálním vztahům, jejichž součástí bylo napětí a často i zklamání.⁸⁵ I takto nepříjemná situace se nicméně dala řešit, ideálně tím, že patron doporučil autora někomu třetímu, o kom věděl, že s ním nebude v rozporu.⁸⁶

Dalším možností bylo ukončení spolupráce. Patron to mohl z pozice moci provést snadným způsobem, básníci se této situaci snažili zcela pochopitelně ze všech sil předejít. Ztráta mecenášské podpory totiž pro mnoho z nich znamenala nejen ztížení možnosti tvořit, ale i vážné existencionální problémy.⁸⁷

---

⁸⁵ LABRECHE, B. *Patronage, Friendship, and Sincerity in Bacon and Spenser*, s. 83 – 85.

⁸⁶ Tamtéž, s. 84 – 85.

⁸⁷ LEVY PECK, L. *Court Patronage and Corruption in Early Stuart England*, s. 1 – 2.

5. KORESPONDENCE COBY ZPŮSOB KOMUNIKACE V RANĚ MODERNÍ ANGLII

O dopisech jsem se již v krátkosti zmínila, zaslouží si však mnohem více pozornosti. Korespondence totiž nepředstavovala pouze další literární žánr, jehož pomocí se mohly vyjadřovat i ženy, ale zejména rozšířenou formu komunikace v renesanční Evropě 2. poloviny 16. století. Z tohoto důvodu představují dochované dopisy velmi cenné historické podklady, na základě kterých lze získat mnoho informací nejen o formálních náležitostech rukopisné komunikace, ale i o dobových vztazích v rodině či mezi přáteli, o způsobech vyjadřování a v neposlední řadě také o možnostech cirkulace dobového vědění.

S přihlédnutím k tomu jsem se rozhodla věnovat tomuto tématu i část své práce. Domnívám se totiž, že informace o korespondenčních sítích pomohou dotvořit obraz renesanční Anglie, a zejména pak její vyšší společenské třídy, jejímž členům se budu věnovat následně.

5.1 Vytváření dopisů

V 16. století se dalo vytvoření dobrého dopisu považovat za umění. Vycházelo z tradice známé již od konce 11. století, s níž přišel mnich Alberic z Monte Cassina. Tato nauka o psaní dopisů pak byla označena latinským názvem *ars dictaminis*, a během následujících staletí se rozvinula až do podoby, s níž se setkáváme v renesanční Anglii. V tomto období bylo při vytváření dopisů důležité zejména využívání vhodných formálních a normativních prvků, jejichž výběr závisel jednak na typu dopisu, jednak na adresátovi.⁸⁸

Původní středověkou tradici ještě rozvinuli humanističtí učenci, kteří začali využívat dopisy klasických autorů. Ty měly sloužit především jako vzory, podle kterých bylo možné vytvořit dobrý dopis. Jedním z těchto badatelů byl i básník Francesco Petrarca, který během své práce v knihovně katedrály

---

⁸⁸ WOLFE, H. *Letterwriting in Renaissance England*, s. 21.

v italské Veroně objevil dopisy, jejichž autorem byl Cicero (později vyšly ve sbírkách nazvaných *Ad Atticum* a *Ad familiares*). Podle dochovaných informací se ho tyto texty dotkly natolik, že se po jejich přečtení údajně rozplakal. Na základě toho se rozhodl obohatit teorii vytváření dopisů, čímž se posléze inspirovali i další učenci. Novým trendem bylo vytvářet manuály, jejichž součástí byly právě i názorné ukázky dopisů. Ty měly pisateli pomoci s vytvořením ideálního dopisu. Řada renesančních umělců k tomu využívala svoji vlastní korespondenci.⁸⁹

Prvním prototypem takové příručky bylo latinské dílo *De conscribendis epistolis* (*On the Writing of Letters*) od holandského humanisty Erasma Rotterdamského. Poprvé vyšlo v roce 1522. Později se stalo velmi oblíbeným, dokonce z něj vycházela i celá řada modernějších příruček.⁹⁰ Mezi ně patří i jedno z nejpoblárnějších děl v Anglii, publikace *The English Secretary*, kterou v roce 1586 vytvořil alžbětinský rétorik Angel Day. Přes zjevnou inspiraci Erasmem Rotterdamským však jeho dílo mělo originální charakter, neboť jej doplnil o celou řadu nových dopisů. Dalším populární příručkou byla kniha *The Enemies of Idleness* od Williama Fulwooda, který ji vydal v roce 1568. V tomto případě se nicméně jednalo o méně originální dílo vytvořené pouhým překladem z francouzského originálu, který v roce 1566 napsal Jean de la Moyne. Obě anglické knihy byly velmi populární, o čemž svědčí i fakt, že byly opakovaně vydávány ještě v 17. století.⁹¹

Oblíbenost podobných manuálů pravděpodobně pramenila z toho, že v sobě snoubily poučnou i zábavnou funkci. Na jedné straně obsahovaly teoretický text, který většinou definoval korespondenci a její účely, klasifikoval její druhy, popisoval upořádání jednotlivých částí dopisů či jejich stylistických prvků.⁹² Druhá část pak obsahovala konkrétní příklady dopisů či celých

⁸⁹ WOLFE, H. *Letterwriting in Renaissance England*, s. 21.

⁹⁰ Tamtéž, s. 10.

⁹¹ NEWBOLD, W. W. *Traditional, Practical, Entertaining: Two Early English Letter Writing Manuals*, s. 268 – 270.

⁹² Tamtéž, s. 272.

konverzací, které jednak podpořily popsanou teorii, jednak obsahovaly vlastní příběh. Právě ten plnil onu zábavnou úlohu, je však otázka, nakolik dokázal udržet pozornost čtenáře. Jistě do značné míry záleželo na tom, jaké dopisy se autor rozhodl do manuálu zařadit – téma lásky či každodenního života pravděpodobně poutalo mnohem více pozornosti, než obchodní korespondence.⁹³

Manuály měly v renesanční Anglii pevné místo, renesanční pisatelé totiž museli brát v úvahu nejen vlastní text, ale i celou řadu vnějších ukazatelů. Mezi ty patřily např. velikost, zbarvení a kvalita použitého papíru, přítomnost či nepřítomnost vnější obálky nebo znění a umístění adresy. Už jen na základě toho, jak bylo formulováno oslovení, mohl totiž příjemce rozlišit, zda je mu odesílatel ze sociálního hlediska nadřízený, podřízený, nebo zda má podobné společenské postavení. Dalším případem může být pečeť – pokud byla zaměněna její obvyklá červená barva za černou, mohlo to znamenat, že dopis obsahuje informace o něčí smrti. Tyto, a mnohé další zásady bylo potřeba znát, pokud si chtěl jedinec udržet osobní i profesní vztahy na dobré úrovni.⁹⁴

Není nijak překvapivé, že řada lidí nedokázala toto složité umění zcela ovládnout, využívali proto raději služeb profesionálních tajemníků a sekretářek, kteří se vytvářením příkladných dopisů živili. Do jejich rukou často svěřovali nejen obchodní korespondenci, ale i soukromé záležitosti osobního rázu.⁹⁵ Představitelé vyšší třídy měli většinou stálého sekretáře, který byl součástí skupiny jejich služebných. Vkládali v něj velkou důvěru, protože mu předávali všechny své osobní i obchodní dokumenty. Tajemník pak měl na starosti nejen jejich vytváření, ale i archivaci.⁹⁶

Umění vytváření korespondence nicméně patřilo mezi znaky dobrého vzdělání, které měla většina z vysoce postavených aristokratů. Důkazem toho je, že mnoho z nich mohlo zastávat pozici monarchova tajemníka přímo na

---

⁹³ NEWBOLD, W. W. *Traditional, Practical, Entertaining: Two Early English Letter Writing Manuals*, 274 – 275.

⁹⁴ WOLFE, H. *Letterwriting in Renaissance England*, s. 35.

⁹⁵ Tamtéž, s. 55.

⁹⁶ Tamtéž, s. 55 – 56.

královském dvoře. Tato pozice nesla označení státní, případě hlavní tajemník (Secretary of State/Principal Secretary), a v některých obdobích ji dokonce zastávali dva lidé, aby zvládli vyřizovat všechnu potřebnou korespondenci. Na této pozici působili např. William Cecil, Francis Walsingham, Thomas Cromwell či Robert Cecil.⁹⁷

Co se týče dopisů adresovaných královně Alžbětě, existovalo v tomto období nepsané společenské pravidlo, podle kterého bylo pokládáno za neslušné napsat dopis vlastní rukou. Lidé, kteří patřili do úzkého okruhu jejích přátel, tak nicméně činili.⁹⁸

5.2 System komunikačních sítí v raně novověkém období

Dopisy si nevyměňovali pouze lidé v Londýně, v kontextu mezinárodní komunikace (v období zámořských objevů lze mluvit i o mezikontinentální komunikaci) je nutné zmínit způsoby doručování dopisů a potíže, které s ním byly spojeny.

V raně moderní Anglii existovaly čtyři způsoby, jakými bylo možno doručit dopis. V první řadě šlo využít službu poštovních vozů, které byly velmi pomalé, především ale fungovaly nepravidelně, což jejich význam značně omezilo. Další možností bylo poslat s dopisem vlastního zaměstnance či soukromého posla, čehož využívaly zejména rodiny aristokratů, které si mohly dovolit za tuto službu zaplatit. Praktičtější bylo využít poslíčky a dopravce, kteří projížděli po určitých trasách mezi městy. Ve prospěch této služby hovořila zejména její pravidelnost.⁹⁹

Praktická stránka věci je nicméně jen jedna strana mince, velkou roli totiž hrála také důvěryhodnost služby, případně samotného posla. Na základě toho profesionální poštovní služby řada lidí odmítala využívat.¹⁰⁰ Spoléhalí se raději na vlastní posly, služebníky anebo známé, kterým se neobávali psaní svěžit.

---

⁹⁷ WOLFE, H. *Letterwriting in Renaissance England*, s. 55 – 56.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ RAYMOND, J., MOXHAM, N. *News Networks in Early Modern Europe*, s. 48 – 49.

¹⁰⁰ KASTNEROVÁ, M. *Evropská cesta a výpověď dopisů: Formování Sidneyho intelektuální osobnosti*, s. 91.

Výběr kurýra tak lze přirovnat k výběru sekretáře – v obou případech vkládal odesílatel důvěru v někoho druhého, je proto nasnadě, že volil pečlivě. Z tohoto důvodu také nebylo nezvyklé, že důvěryhodný posel nesl kromě samotného dopisu ještě ústní zprávu, která nemohla být poškozena či ztracena.¹⁰¹ Ne vždy byl ovšem takový člověk po ruce, což byl také důvod, proč se expedice dopisu často velmi opozdila.¹⁰²

Z výše popsané situace je navíc patrné, že nikdo nemohl zaručit, jak dlouho bude trvat, než se dopis dostane k adresátovi. Kromě vzdálenosti mezi dopisovateli a spolehlivostí kurýra rozhodovalo o době doručení také to, zda mohl kurýr využít známé silnice či námořní cesty, které by mu usnadnily přesun. Ty směřovaly zejména do velkých měst, jako Londýn, Řím či Vídeň, která představovala střediska informací a moci.¹⁰³ I tak se ale jednalo o velmi pomalé služby. Doručení dopisu mohlo trvat týdny, ne-li celé měsíce. V 16. století již z tohoto důvodu existovaly po celé Evropě ustálené cesty, po kterých se pohybovali posílčci s dopisy. Na nich pak byla odpočinková místa, na kterých mohli poslové vyměnit svého koně za jiného, odpočatého. Zpočátku tato poštovní služba představovala luxus vyhrazený zejména pro posly od královských dvorů. Časem se však stala veřejnou.¹⁰⁴

5.3 Typy korespondence

V Alžbětinské Anglii se můžeme setkat s celou řadou různě motivovaných dopisů, které bychom mohli rozdělit podle jejich obsahu. Nicméně, jak píše Martina Kastnerová, „(...) není vždy možné odlišit hranici osobní a veřejné komunikace, a to s ohledem na častou stylizaci.“¹⁰⁵ V renesanci se totiž objevují dvě teorie psaní dopisů, každá založená na jiném principu. Na straně jedné představují dopisy oficiální veřejné dokumenty, na straně druhé jsou soukromou rozmluvou mezi přáteli či rodinnými příslušníky. Můžeme se tedy setkat s korespondencí státního, nebo právního charakteru,

¹⁰¹ CAMICIOTTI, G. *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*, s. 21.

¹⁰² WOLFE, H. *Letterwriting in Renaissance England*, s. 121.

¹⁰³ RAYMOND, J., MOXHAM, N. *News Networks in Early Modern Europe*, s. 131 – 133.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 19, 50.

¹⁰⁵ KASTNEROVÁ, M. *Evropská cesta a výpověď dopisů: Formování Sidneyho intelektuální osobnosti*, s. 90.

stejně tak ale i s dopisy, které vědomě formovaly společenské vztahy, případně šířily nové myšlenky.¹⁰⁶ Důkazem toho, jak málo se v renesanční Anglii rozlišují soukromé a veřejné dopisy, mohou být i tištěné publikace obsahující sbírky korespondencí významných osobností. Z toho lze usuzovat, že lidé při psaní dopisů předpokládali, že je bude číst i někdo třetí. Současné rozlišení na soukromou a veřejnou korespondenci jim tak bylo víceméně cizí.¹⁰⁷

Co se týče typů dopisů, uvádějí oblíbené manuály z 2. poloviny 16. století tradičně čtyři druhy – deliberativní (deliberative), který představuje otevřenou diskusi podpořenou argumentací, dále objasňující (demonstrative), soudní (judicial), které byly adresovány na královský dvůr, a rodinné (familiar). Ten byl méně svázaný pravidly a umožňoval tak větší svobodu projevu.¹⁰⁸

5.3.1 Osobní dopisy

Jedním z nejběžnějších druhů korespondence byla ta osobní, jejímž úkolem bylo udržovat rodinné vztahy na dobré úrovni, řešit individuální problémy a komunikovat s přáteli či známými. V tehdejší Anglii se jednalo o jeden z mála způsobů, jak si udržet kontakt i s lidmi, kteří žili na vzdáleném místě. Zároveň se jednalo o důležitou tradici, která byla podstatná zejména v kruhu nejbližší rodiny. Častá výměna dopisů mezi jejími jednotlivými členy byla podporována i v konkrétních příkladech manuálů. Např. dílo *The Enemies of Idleness* obsahovalo vzory konverzací mezi členy rodin, z nichž některé dokonce ukazovaly i to, jakým způsobem by se daly řešit potenciální spory či nedorozumění.¹⁰⁹

V současnosti lze dochovanou rodinnou konverzaci z období vlády královny Alžběty považovat především za skvělý zdroj informací, který může pomoci vykreslit dobové zvyklosti a vztahy. James Daybell uvádí, že na základě toho proběhla analýza dopisů více než padesáti různých manželských

¹⁰⁶ KASTNEROVÁ, M. *Evropská cesta a výpověď dopisů: Formování Sidneyho intelektuální osobnosti*, s. 90.

¹⁰⁷ CAMICIOTTI, G. *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*, s. 26.

¹⁰⁸ AUSTIN-JONES, F. *A thousand years of model letter-writers*, s. 15.

¹⁰⁹ NEWBOLD, W. W. *Traditional, Practical, Entertaining: Two Early English Letter Writing Manuals*, s. 278–279.

párů žijících v 2. polovině 16. století v Anglii, což nám nyní umožňuje vyvozovat obecné závěry týkající se jejich rodinného života.¹¹⁰

Korespondence ukazuje, že vztahy mezi manžely nebyly vždy přísně hierarchické. Pochopitelně se v ní objevily i příklady v té době tradičních vztahů, ve kterých měl muž navrch, zatímco žena zastávala pouze společností předem určenou roli vychovatelky a paní domácnosti. Badatelé se ale setkali i s odlišnými tendencemi, protože některé dopisy ukazovaly manželství založená na silných emocích a vřelých citech. Není se proto čemu divit, že v korespondenci mezi manželem a manželkou šlo často sledovat snahu o spolupráci. Pokud byl vztah založený na důvěře, docházelo také k delegování některých povinností z muže na ženu – např. Thomas Baskerville pověřil svoji ženu, aby namísto něj spravovala jeho obchodní záležitosti, zatímco se on bude účastnit válečného tažení proti katolickému nepříteli.¹¹¹

Dopisy také velmi přesně zachycují, jakým způsobem si jednotliví členové rodiny projevovali respekt. Nejvíce zřetelné je to zejména u žen. Ty ve své korespondenci dávaly najevo úctu nejen vůči svým rodičům, ale také vůči manželovi. Na druhou stranu ji samy vyžadovaly od svých dětí, bez ohledu na to, zda se jednalo o dívky či chlapce. Podřízenost dětí vůči rodičům byla v alžbětinské Anglii velmi silná, protože byla pěstována již od nejútlejších let. Tento postoj posléze děti vyjadřovaly právě prostřednictvím dopisů adresovaných rodičům, které mnohdy neměly žádný jiný obsah, než pouhé vyjádření loajality či vděku za vychování a péči, která jim byla věnována. Šlo o zvyk, který dodržovaly i během svého dospělého života. Díky pravidelné výměně dopisů mezi nimi a jejich rodiči se totiž zaručilo, že děti zůstávaly s rodiči v úzkém kontaktu. Dopisy měly zároveň funkci určité sociální zdvořilosti. Z dnešního úhlu pohledu tak můžeme takový dopis vnímat jako určitou formu daru rodiči od potomka, čemuž napovídala i formální stránka

---

¹¹⁰ DAYBELL, J. *Gender, Obedience, and Authority in Sixteenth-Century Women's Letters*, s. 58 - 59.

¹¹¹ Tamtéž.

samotného listu. Ten byl většinou úhledný, elegantní a se zdobným rámováním.¹¹²

Výborným příkladem rodinné komunikace je zachovalá korespondence mezi Robertem Sidneyem, prvním hrabětem z Leicesteru, a jeho manželkou Barbarou Gamage Sidney. Frekvence výměny jejich dopisů byla četná, a to zejména v době, kdy Robert Sidney působil v Nizozemí. Informace o jeho rodině, ale také o událostech u dvora, pak Sidneymu poskytoval i jeho přítel Rowland Whyte. Na základě dochovaných dopisů tak lze alespoň částečně rekonstruovat život a povinnosti této rodiny.¹¹³

V korespondenci Barbary Gamage Sidney můžeme sledovat čtyři hlavní témata, kterým se nejčastěji věnuje. V první řadě se jedná o její rodinu, poté o správu rodinného sídla v Penshurst, o finanční záležitosti, a také o společenské dění u královského dvora. O tom, že se jedná o velmi osobní korespondenci, přitom svědčí např. vzájemná náklonnost Roberta Sidneyho a Barbary Gamage Sidney, něžná oslovení, případně vyjádření touhy po blízkosti toho druhého. Barbary Gamage Sidney se též zajímala o manželovo zdraví a bezpečnost, přičemž mu na oplátku poskytovala informace o svém těhotenství, porodu, nebo o tom, jak prospívají jejich děti.¹¹⁴

Jak už jsem však zmínila výše, dochovala se pouze část této rodinné korespondence. Dnes chybějí zejména dopisy od Barbary Gamage Sidney. Jako jeden z důvodů se uvádí, že byla jen omezeně vzdělaná. Pokud by to tak skutečně bylo, její dopisy by pravděpodobně neměly dostatečnou úroveň a Robert Sidney by si je nejspíš neschovával. Faktem nicméně zůstává, že zmizela i jiná korespondence pocházející od žen z této rodiny. Zdá se nepravděpodobné, že by Robert Sidney úmyslně ničil např. dopisy od svojí

---

¹¹² DAYBELL, J. *Gender, Obedience, and Authority in Sixteenth-Century Women's Letters* s. 51 - 52.

¹¹³ HANNAY, M. *High Housewifery: the Duties and Letters of Barbara Gamage Sidney, Countess of Leicester*, s. 7 – 8.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 8.

vzdělané sestry Mary Sidney. Nemáme tak jasné indicie, které by naznačovaly, jaký osud tuto rodinnou korespondenci stihl.¹¹⁵

5.3.2 Žádosti a doporučení

Dalším zajímavým typem korespondence byly žádosti. Jednalo se o dopisy přesvědčovacího charakteru, ve kterých adresát o něco žádal, případně někoho chválil a dále doporučoval. Byly úzce spjaty zejména s otázkou finančního zajištění, prosit se však pochopitelně dalo o celou řadu dalších věcí, od vypůjčení knihy až po odpověď na předcházející dopis.¹¹⁶

Těmto typům dopisů bylo v příručkách věnováno mnoho prostoru. Je pochopitelné, že tomu tak bylo, protože lidé, kteří se snažili získat od někoho např. peněžní půjčku, samozřejmě chtěli, aby jejich dopis zapůsobil co nejlépe. Příručky se proto věnovaly jednak specifickým podmínkám, na základě kterých bylo vhodné o něco žádat, jednak radily s výběrem těch nejvhodnějších formulací, které měly podle dobové tradice obsahovat nejen zdvořilost, ale např. také pokoru či podřízenost. Manuály obsahovaly ale i rady týkající se formálních náležitostí, případně i způsoby, jak reagovat na odmítnutí žádosti.¹¹⁷

Tento druh korespondence je úzce spjat také s oblastí mecenášství – můžeme se setkat s celou řadou dopisů, ve kterých umělci žádali o patronovu podporu. Další variantou je pak korespondence, jejímž prostřednictvím patron doporučuje služby svého služebníka někomu třetímu. Zajímavé je, že existovalo i zvláštní šifrování, jehož prostřednictvím dával mecenáš adresátovi na srozuměnou, že se svým klientem ve skutečnosti zase tak spokojený není. To mu umožňovalo potěšit umělce, varovat adresáta dopisu a nepřijít s nikým do sporu.¹¹⁸

¹¹⁵ HANNAY, M. *High Housewifery: the Duties and Letters of Barbara Gamage Sidney, Countess of Leicester*, s. 9.

¹¹⁶ NEWBOLD, W. W. *Traditional, Practical, Entertaining: Two Early English Letter Writing Manuals*, s. 276.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ KASTNEROVÁ, M. *Evropská cesta a výpověď dopisů: Formování Sidneyho intelektuální osobnosti*, s. 91.

5.3.3 Informativní dopisy

V 2. polovině 16. století neexistoval rychlejší způsob, kterým by se daly sdělovat informace, než jaký představovaly právě dopisy. Ty se proto staly klíčovým faktorem při výměně nových poznatků mezi badateli, kteří touto cestou sdíleli novinky z mnoha různých oblastí (politika, přírodní vědy, literatura atp.). Jednalo se o mnohem efektivnější způsob komunikace, než jaký představovaly tištěné knihy, které byly v tomto období jednak poměrně drahé, jednak často vycházely jen v malém nákladu a stávaly se tak těžko dostupnými.¹¹⁹ Tiskařská kultura a knižní obchod byly ostatně na území Anglie poměrně omezené, respektive centralizované. Hlavní středisko bylo logicky v Londýně, kromě něj už existovalo jen jedno centrum v Edinburghu a poté několik menších, která byla téměř výhradně spojená s univerzitami.¹²⁰ Konkurenci pro dopisy tak v tomto případě představovaly spíše noviny, které byly oproti knihám levné a relativně dostupné. Autoři jednotlivých zpráv nicméně stále potřebovali síť korespondentů, od kterých by získávali ověřené informace podstatné pro své články.¹²¹

K tomu, aby jedinec obdržel všechny potřebné informace, bylo v první řadě potřeba, aby získal přátele či známé, kteří by byli ochotní je s ním sdílet. V souvislosti s tím je nutné zmínit fenomén renesančních iniciačních cest, během kterých mladý aristokrat cestoval po Evropě a získával nejen kulturní a jazykové zkušenosti, ale i nové přátele a známé, se kterými jej spojoval zájem o intelektuální záležitosti. S nimi posléze udržoval kontakt právě prostřednictvím korespondence. Tito lidé často žili v jiných státech, nebo přinejmenším ve vzdálenějších oblastech země, proto se pohybovali v odlišném intelektuálním prostředí, než zmíněný mladý aristokrat. Mohli s ním tak sdílet informace, které by on sám pravděpodobně mohl získat jen s obtížemi, nebo vůbec. Příkladem této teorie může být např. Philip Sidney, který se během své cesty po Evropě seznámil, mimo jiné, s nizozemským

¹¹⁹ KASTNEROVÁ, M. *Evropská cesta a výpověď dopisů: Formování Sidneyho intelektuální osobnosti*, s. 88.

¹²⁰ RAYMOND, J., MOXHAM, N. *News Networks in Early Modern Europe*, s. 48.

¹²¹ Tamtéž, s. 19.

botanikem Charlesem de L'Éclusem.¹²² O několik let později od něj Sidney obdržel kopii jeho vlivného díla *Rariorum aliquot stirpium per Hispanias observatarum historia*, které se zabývalo flórou.¹²³ Dalším příkladem může být italský jezuitský misionář Matteo Ricci, který sdílel se svými přáteli zajímavé informace o svém pobytu v Indii a v Číně mezi lety 1580 – 1609.¹²⁴ Tímto způsobem se samozřejmě sdílely také informace, které se týkaly cestování. Objevují se doporučení odkazující k zajímavým místům, jež podle pisatelů stojí za to vidět, což dalo v následujících letech vzniknout psaným průvodcům.¹²⁵

Vzdělaní jedinci se tímto způsobem zapojovali do rozsáhlých korespondenčních sítí, které pokrývaly nejen Anglii a Evropu, ale také zámoří, odkud docházela celá řada nových informací. Součástí těchto struktur bylo mnoho dopisovatelů, což odráželo důležitost korespondence v renesanci i vývoj mezilidských vztahů. Lidé se již nestýkali pouze se svojí rodinou a několika blízkými přáteli, ale prakticky s kýmkoliv, kdy projevil touhu podělit se s nimi o své myšlenky.¹²⁶

---

¹²² Někdy též jako *Carolus Clusius*.

¹²³ KASTNEROVÁ, M. *Evropská cesta a výpověď dopisů: Formování Sidneyho intelektuální osobnosti*, s. 93 – 94.

¹²⁴ CAMICIOTTI, G. *Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction*, s. 24.

¹²⁵ Tamtéž, s. 25.

¹²⁶ Tamtéž, s. 24.

6. MARY SIDNEY HERBERT, HRABĚNKA Z PEMBROKE

Nyní bych ráda přikročila k druhé části své práce, ve které se budu věnovat Lady Mary Sidney Herbert, hraběnce z Pembroke. Zaměřím se na její život, dílo a mecenášskou činnost, které představím kontextu předcházející části textu. Prostor budu věnovat též analýze její činnosti.

Osobnost Mary Sidney je dnes zajímavá zejména proto, že se uvědoměle snažila o vytváření kulturního obrazu svého předčasně zesnulého bratra Philipa Sidneyho. Kromě mecenášské činnosti se dostala do obecného povědomí i díky vlastní literární práci, a to navzdory tomu, že ve 2. polovině 16. století byly veřejné projevy podobného charakteru u žen považovány spíše za nevhodné. Ráda bych proto přiblížila nejen to, jakým způsobem pracovala, ale i to, jak dosáhla tohoto společenského postavení.

6.1 Život

Mary Sidney se narodila 27. listopadu 1561 v paláci Tickenhall nedaleko Bewdely. Jejími rodiči byli Sir Henry Sidney a Lady Mary Dudley Sidney. Její otec byl vysoký politický představitel působící mezi lety 1560 - 1586 jako předseda rady (Lord President of the Consil) a později, mezi lety 1565 – 1571 a 1575 - 1578 jako anglický vyslanec spravující Irsko (Lord Deputy of Ireland). Jednalo se o velmi váženou pozici, díky které on i jeho rodina často cestovali. Lady Mary Dudley Sidney zastávala význačné postavení u královského dvora. Patřila mezi blízké přítelkyně královny Alžběty I., dokonce ji jako jediná směla ošetřovat, když onemocněla neštovicemi. Bohužel se jimi však sama nakazila. Po prodělané nemoci jí na obličeji zůstaly jizvy, což ji vedlo k tomu, aby se stáhla z velké části aktivit u královského dvora. Královna Alžběta se navíc Lady Sidney nikdy neodvděčila za péči, kterou jí i přes zjevné riziko poskytla. Henry Sidney tak od ní navzdory očekávání nikdy neobdržel aristokratický titul.¹²⁷

---

¹²⁷ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 2 – 4.

Mary Sidney měla pět sourozenců, dospělosti se ale dožili jen někteří z nich. Nejstarší z dětí byl Philip, narozený v roce 1554. V roce 1556 se narodila Mary Margaret, která však zemřela ještě v dětském věku. Stejný osud zastihl Elizabeth, narozenou v roce 1560, a Ambrosii, která se narodila v roce 1564. Jako další ze sourozenců se v roce 1563 narodil Robert. Thomas, nejmladší z dětí, přišel na svět v roce 1569. Podle tradice se v rodině Sidney dívky učily doma, zatímco chlapci navštěvovali nepříliš vzdálenou školu v Shrewsbury. Přestože Mary Sidney do školy nedocházela, získala díky domácímu vyučování skvělé vzdělání, srovnatelné s tím, jaké měla sama královna Alžběta.¹²⁸ Některé znalosti získala od matky, měla však i speciální učitele, jak dokládají finanční záznamy rodiny. Byla vzdělaná v Písmu a rétorice, ovládala francouzštinu, italštinu a latinu. Nejspíše ovládala i základy řečtiny a hebrejštiny. Musela se naučit také ženská aristokratická umění, mezi která spadaly třeba domácí lékařství, administrativa, hra na loutnu a zpěv, vyšívání, nebo lukostřelba.¹²⁹

Jak již bylo řečeno výše, Mary Sidney byla jednou ze čtyř dívek, které se do rodiny narodily. Mary Margaret a Elizabeth neměla příliš velkou šanci poznat, s Ambrósií si však byly velmi blízké. Byly přibližně stejně staré, společně vyrůstaly, učily se a hrály si, dokonce se i podobně oblékaly. Proto jí Ambrósiina smrt, ke které došlo v roce 1575, velmi zasáhla. Královna, která si byla stále velmi blízká s její matkou a strýcem, jí však poskytla určitou útěchu, když ji pozvala na královský dvůr a přislíbila, že jí bude věnována speciální péče. Mary Sidney, v té době čtrnáctiletá, toto pozvání přijala. Její povinnosti u dvora byly různorodé. Jako jedna z královniných stálých společnic u ní stávala během oficiálních ceremoniálů, doprovázela ji do kaple a účastnila se i dvorské zábavy, např. tance či hraní karet v soukromých komnatách. Přestože nezastávala žádnou oficiální politickou pozici, pro Mary Sidney to byla velmi

---

¹²⁸ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 4 – 5.

¹²⁹ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 60.

dobrá příležitost naučit se novým věcem. Osvojila si zde dvorskou etiketu, strategii či schopnost efektivní politické korespondence.¹³⁰

U dvora zůstala Mary Sidney jen několik let, její strýc z matčiny strany Robert Dudley, hrabě z Leicesteru, jí totiž dohodl velmi výhodné manželství se svým přítelem a významným spojencem. Dne 21. dubna 1577 tak uzavřela sňatek s jedním z nejbohatších mužů v Anglii, s Henrym Herbertem, druhým hrabětem z Pembroke. Tomu v té době bylo okolo pětáctyřiceti let a měl za sebou již dvě bezdětná manželství. Mary Sidney díky němu získala vysoké společenské postavení a opravdu dobré finanční zázemí, protože Herbert vlastnil hned několik velkých domů a rozsáhlé pozemky v Anglii i ve Walesu. V patnácti letech se z ní stala hraběnka z Pembroke, tedy i hlava rozsáhlé domácnosti jejího chotě. Náhle měla mnoho nových úkolů, mezi které patřila třeba i organizace snadného přesunu domácnosti mezi jednotlivými sídly. Určitou oporu jí v tomto období mohla poskytnout nevlastní matka Henryho Herberta Anne Talbot Herbert, která s nimi zpočátku žila.¹³¹

O tom, zda mezi manžely vládly osobní sympatie, lze jen spekulovat, při pohledu zvenčí se ale manželství zdálo spokojené. Velkou měrou se o to jistě zasloužil fakt, že Mary Sidney porodila svému choti tolik vytouženého dědice. Dlouho očekávaný syn William se narodil 8. dubna 1580. Mary Sidney dala svému manželovi ještě další tři děti, konkrétně Katherine (1581), Anne (1583) a Philipa (1584). Starší z dívek se bohužel dospělosti nedožila, zemřela pravděpodobně jen několik hodin před narozením svého nejmladšího bratra.¹³²

Další rodinná tragédie zastihla Mary Sidney v roce 1586. Nejprve zesnul její otec Henry Sidney a jen několik měsíců poté i její matka. Mary Sidney ji ošetřovala na smrtelné posteli, sama přitom velmi těžce onemocněla a podle dostupných informací téměř zemřela. U matčina lože však stanula jako jediná z dětí, protože všichni její bratři v té době bojovali proti katolickému Španělsku

¹³⁰ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 5 – 7.

¹³¹ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 60 – 61.

¹³² Tamtéž.

v Nizozemí. Právě odtud záhy přišla další velmi bolestná zpráva, totiž informace o smrti jejího nejstaršího bratra Philipa Sidneyho, který byl zraněn v boji u Zutphenu a na následek infekce v ráně nakonec zemřel.¹³³

Smrt Philipa Sidneyho byla vnímána jako velmi tragická událost nejen v rodinném kruhu Sidneyových, ale po celé zemi. Oplakávali jej i jeho přátelé na kontinentu, např. Hubert Languet či Philippe de Mornay. Jeho tělo bylo z Nizozemí dopraveno zpět do Anglie se všemi poctami, pohřeb proběhl v katedrále Sv. Pavla a byl velmi vznosný. Ve smutečním průvodu, který vedli jeho bratři Robert a Thomas, šlo na sedm set truchlících mužů. Mary Sidney v něm byla reprezentována svým manželem Henrym Herbertem, protože ženy se pohřbu neúčastnily. Z této události se dokonce dochovala rytina vytvořená Thomasem Lanem. Na Sidneyho počest vznikla celá řada žalozpěvů, které vycházely pod záštitou univerzit v Oxfordu, Cambridge a v Leidenu. Zveřejněny byly i příběhy o jeho hrdinské smrti v boji. Není se tak čemu divit, že pozornost, která byla Philipu Sidneymu po jeho smrti věnována, z něj vytvořila kultovní osobnost.¹³⁴

Nutno podotknout, že tento čas byl zároveň obdobím národní krize, protože španělský král Philip zaútočil na Anglii ve snaze prosadit zde katolictví a získat zpět moc, o kterou přišel po smrti své ženy Marie Tudorovny.¹³⁵ Mary Sidney byla nucena sledovat, jak se téměř všichni muži v jejím okolí aktivně připravují na obranu Anglie. Její manžel Henry Herbert dostal dokonce za úkol zabezpečit jednu z nejnebezpečnějších oblastí v Milford Haven ve Walesu. Mnoho lidí usuzovalo, že právě zde španělská armáda zaútočí. Hraběnka se proto rozhodla, že do svého domu ve Wiltonu pozve zbytek rodiny, aby měla v těžkých chvílích společnost. V sídle tak kromě ní a jejího nejmladšího bratra Thomase trávila čas také rodina jejího bratra Roberta. Jeho manželka Barbara, zde spolu s malou dcerou Mary (které přezdívali Mall), pozdější spisovatelkou Mary Wroth, strávily přibližně šest měsíců, aby se vyhnuly

---

¹³³ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 8.

¹³⁴ Tamtéž, s. 9.

¹³⁵ Tamtéž, s. 9 – 10.

možným oblastem boje.¹³⁶ V tomto období navíc přichází zpráva o smrti hraběncina významného strýce Roberta Dudleyho, hraběte z Leicesteru. Alespoň Anglii však přálo štěstí a španělská armáda byla v listopadu roku 1588 poražena.¹³⁷

Po událostech minulých let se Mary Sidney se rozhodla vrátit ke královskému dvoru, kde setrvala následujících dvanáct let. Právě v tomto období se velmi intenzivně věnovala literární činnosti. Její úsilí přetrhla až vážná nemoc Henryho Herberta, se kterou se musela vyrovnat na počátku nového století. Ten nakonec zemřel v roce 1601, ještě během jeho života se ale Mary Sidney snažila zajistit u dvora co nejlepší pozici pro jejich nejstaršího syna Williama. Královna však zemřela záhy na to, již v roce 1603. Nahradil ji král Jakub I. Stuart a Mary Sidney ztratila většinu vlivu, který u dvora měla. Stáhla se proto ze společenského života a státních záležitostí už se účastnila spíše jen výjimečně.¹³⁸ Hlavní náplní jejího života se stala především správa rozsáhlého majetku, který jí zůstal po manželovi, péče o děti a snaha o jejich společenské prosazení.¹³⁹

Nadále se nicméně věnovala i psaní a překládání, byť žádné z jejích děl z tohoto období se bohužel nedochovalo (o tom, že existovala, víme díky zmínce v její korespondenci). Jejich rukopisnou podobu sdílela s některými lidmi z okruhu svých blízkých přátel. Ti sice její práci velmi oceňovali, Mary Sidney se jí nicméně ani tak nerozhodla vydat tiskem.¹⁴⁰ Svá díla pravděpodobně uložila do rozsáhlé knihovny, která podle všeho obsahovala i původní kolekci knih Philipa Sidneyho, sbírku knih italských autorů, několik teorií poezie či knihy věnované politice a historii. Vyplývá to z popisu sídla ve Wiltonu, který pochází od Johna Aubreyho. Většina těchto knih, ale i rukopisy, osobní dokumenty a velká část korespondence Mary Sidney nicméně později zmizely. Buďto byly zničeny při požáru, který propukl ve Wiltonu roku 1648,

¹³⁶ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 62.

¹³⁷ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 9 – 10.

¹³⁸ Tamtéž, s. 18 – 19.

¹³⁹ STEDMAN, G. *Englische Frauen der frühen Neuzeit: Dichterinnen, Malerinnen, Mäzeninnen*, s. 41.

¹⁴⁰ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 18 – 19.

nebo během velkého požáru Londýna v roce 1666, který zasáhl i rodinný hrad Baynard. Dokumenty, které tyto tragédie přežily, pak byly nejspíše rozprodány spolu s obrazy a dalšími cennostmi někdy okolo roku 1650 Philipem Herbertem, pátým hrabětem z Pembroke, který se dostal do finančních problémů.¹⁴¹

Mary Sidney zemřela 25. září 1621 ve svém sídle v Londýně. Osudnými se jí staly neštovice. Smuteční obřad proběhl v katedrále sv. Pavla, tedy na stejném místě, kde jej měl i Philip Sidney. Pochována byla nicméně po boku svého manžela v katedrále v Salisbury.¹⁴²

6.2 Literární činnost

Po svém návratu ke královskému dvoru se Mary Sidney věnovala nejen dvorským povinnostem a zábavě, ale především své literární činnosti. Jedním ze způsobů vyrovnání se s odchodem bratra pro ni totiž byla snaha o vytvoření jeho literárního odkazu.¹⁴³ V některých dopisech se proto sama označovala jako *sestra Philipa Sidneyho*, na což mnoho autorů přistoupilo, např. Abraham Fraunce a John Donne. Ten pak sourozence označil za dvojici nejen stejné krve, ale i stejného ducha. Tato identifikace jasně ukazuje, že Mary Sidney považovala tento projekt stejnou měrou za svůj, jako za bratrův.¹⁴⁴ S tím souvisí i způsob, jakým se hraběnka posléze prezentovala – totiž ne jako samostatně tvořící autorka, ale spíše jako pozůstalá příbuzná, která se projevuje jen skrze odkaz Philipa Sidneyho. Ukazovala tím na biblickou tradici proroků. Svoji inteligenci pak dokazovala tím, že využívala tropy a figury, kterými se vědomě snažila připomínat styl svého bratra. Jejím hlavním nástrojem, na který se odvolávala, byl ale smutek, protože právě skrze ten pomyslně získala ctnosti milovaného mrtvého.¹⁴⁵

¹⁴¹ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 7 – 8.

¹⁴² HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 20.

¹⁴³ KASTNEROVÁ, M.: *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 7 - 8.

¹⁴⁴ HODGSON, E. *Grief and Women Writers in the English Renaissance*, s. 33.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 22 – 23.

Co se týče vlastní literární činnosti, odvedla hraběnka důležitou práci při dokončení parafráze metrických žalmů, jež započal Philip Sidney. Při dokončování žalmů mohla Mary Sidney vycházet i z prací svých současnic, které byly zveřejněné ve sbírce Thomase Bentleyho z roku 1582 nazvané *The Monument of Matrons*. Jistě znala i práce Kateřiny Parrové, Jany Greyové, Elizabeth Fane či královny Alžběty.¹⁴⁶ Mary Sidney však navázala zejména na práci svého bratra, který přeložil žalm 1 až 43, ona poté doplnila žalmy 44 až 150. Projevila přitom své vzdělání a literární talent, protože se jedná o metricky velmi složité skladby. Používala složité slovní hříčky, propracovanou rétoriku postav či metafory, které odrážely její vlastní zkušenosti ode dvora.¹⁴⁷ Zároveň se však snažila přizpůsobit svoji tvorbu k obrazu Philipa Sidneyho. Jak říká Gavin Alexander ve své knize *Writing after Sidney*, při dokončování žalmů skrze ni nepromlouvá pouze Bůh, jak je v případě takového díla obvykle zvykem, ale i její bratr.¹⁴⁸

Po dokončení metrických žalmů se Mary Sidney rozhodla, že toto dílo tiskem nevydá. I tak jej nicméně opatřila věnováním pro svého bratra, které zpracovala do formy elegie. Nazvala ji *To the Angel Spirit of the Most Excellent Sir Philip Sidney*.¹⁴⁹ Hned v jejím úvodu uvádí, že žalmy jsou jejich společným projektem, na kterém však ona pracovala jen proto, že ji bratrovo dílo inspirovalo.¹⁵⁰ Prostřednictvím básně také hraběnka přiznala, že její práce nedosahuje ani zdaleka takové kvality, jako ta bratrova. Své myšlenky v elegii přirovnává k malým tokům, ty bratrovy pak k velkému moři.¹⁵¹ Z tohoto důvodu také tvrdila, že báseň nečerpá ani tak z jejich dovedností, jako spíše ze

¹⁴⁶ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 17.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 14 – 16.

¹⁴⁸ ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 82 – 83.

¹⁴⁹ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 164.

¹⁵⁰ „To thee, pure spite, to thee alone's addressed / This coupled work, by double interest thine / First raised by thy blest hand, and what is mine, / Inspired by thee, thy secret power impressed.“ (SIDNEY HERBERT, M. *To the Angel Spirit of the Most Excellent Sir Philip Sidney*. In: HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 167).

¹⁵¹ „As little streams with all their all do flow / To their great sea, due tribute's grateful fee.“ (Tamtéž, s. 168).

smutku, který pociťuje kvůli ztrátě bratra (nemusí se však nutně jednat o její reálný postoj, může jít pouze o rétorický prostředek básně).¹⁵²

Báseň *The Doleful Lay of Clorinda* také reaguje na předčasnou smrt Philipa Sidneyho. Clorinda, sestra Astrophila (odkaz na Sidneyho, respektive na jeho sbírku sonetů nazvanou *Astrophel a Stella*), v ní vzpomíná na svého zesnulého příbuzného. Vyzdvihuje přitom nejen svoji náklonnost k němu, ale také jeho básnické umění. To lze sledovat, např. když mluví o tom, že Astrophilova smrt je ztrátou nejen pro ni, ale i pro všechny ostatní.¹⁵³ Astrophil je v básni posléze definován jako *tvůrce* (doslova jako *maker*), což lze v tomto kontextu chápat ve smyslu *básník*.¹⁵⁴ Hlavním záměrem básně je však vyjádřit smutek, který Clorinda cítí. Ten projevuje jak v osobní, tak i křesťanské rovině. Báseň má i náboženský charakter, protože Astrophil odchází do nebe, kde jeho duše žije dál obklopena anděly.¹⁵⁵

The Doleful Lay of Clorinda je dílo, které bylo po dlouhou dobu připisováno Edmundu Spenserovi, protože vyšlo v roce 1595 v jedné knize spolu s jeho elegií nazvanou *Astrophel*. Pozdější korespondence Mary Sidney nicméně dokazuje, že jde pravděpodobně o její báseň. Edward Wotton, jeden z bývalých přátel Philipa Sidneyho, totiž hraběnkou prostřednictvím korespondence požádal, zda by mu nemohla zaslat kopii tohoto svého díla. Dalším ukazatelem jejího autorství jsou Spenserovy odkazy v jeho díle *The Ruines of Time*, ve kterých mluví o elegii, kterou pro svého bratra vytvořila. Podle Beth Wynne Fisker dokazuje autorství Mary Sidney mimo jiné i to, že dílo jasně odráží její literární styl, k čemuž se přiklání i další autoři, např. Margaret Hannay či Betty Travitsky. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že se objevují i autoři, kteří o autorství Mary Sidney pochybují (např. Louise Schleiner či George Pigman).¹⁵⁶ Elizabeth Hodgson pak zastává

¹⁵² HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 164.

¹⁵³ „Great loss to all that ever him did see / Great loss to all, but greatest loss to me.“ (SIDNEY HERBERT, M. *The Doleful Lay of Clorinda*. In: HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 141).

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 141.

¹⁵⁵ HODGSON, E. *Grief and Women Writers in the English Renaissance*, s. 33 – 35.

¹⁵⁶ COHEN, P. *Edmund Spenser, Mary Sidney, and the "Doleful Lay"*, s. 25 - 27.

názor, že Mary Sidney se Spenserem spolupracovala, a že jde tedy o jejich společné dílo.¹⁵⁷

Prostřednictvím své literární činnosti neprojevovala hraběnka úctu pouze svému předčasně zesnulému bratrovi, ale také královně Alžbětě, na jejímž dvoře se pohybovala. V renesanční Anglii bylo zvykem, že ženy věnovaly svá díla jiným ženám, které pro ně byly vzorem. To je podle všeho i příklad Mary Sidney, které královna jistě imponovala díky své literární činnosti, jíž se věnovala navzdory svým ostatním úkolům. O tom se Mary Sidney ostatně zmiňuje ve svém chvalozpěvu pro královnu z roku 1599, který nazvala *Even Now That Care*. Ten existoval pouze v jediném rukopisu, protože byl určen výhradně pro královniny oči.¹⁵⁸

Hraběnka zaslala královně tuto báseň společně s kompletním rukopisem žalmů. Připomíná v ní, že v mládí sloužila na jejím dvoře, jako blízká služebnice, především však Alžbětu chválí. V úvodní části textu se zmiňuje, že navzdory časové náročnosti své práce se královna ve volném čase věnuje literárním záležitostem. Dále vyzdvihuje její náboženskou oddanost a vladařské úspěchy.¹⁵⁹ Součástí díla je ale i politický komentář – Mary Sidney prostřednictvím básně naznačuje, že je to právě Alžběta, kdo by měl svými činy aktivně ovlivnit dění v Evropě. Coby královna totiž nenese odpovědnost jen za Anglii, ale i za jiné národy Evropy.¹⁶⁰ Hraběnka tím dala najevo, že královna podle jejího názoru dostatečně nepodporovala protikatolické boje v Nizozemí, ve kterých zahynul Philip Sidney.¹⁶¹ Mimochodem právě jemu, a jeho práci, je věnována centrální část básně. Mary Sidney v ní upozorňuje, že na parafrázi žalmů pracovali oba.

Královně Alžbětě bylo učeno ještě jedno z děl Mary Sidney, konkrétně báseň nazvaná *A Dialogue between Two Shepherds, Thenot and Piers, in*

¹⁵⁷ HODGSON, E. *Grief and Women Writers in the English Renaissance*, s. 22.

¹⁵⁸ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 13 – 14, 16.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 155.

¹⁶⁰ „On whom in chief dependeth to dispose / What Europe acts in these most active times?“ (SIDNEY HERBERT, M. *Even Now That Care*. In: HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 159).

¹⁶¹ Tamtéž, s. 155 – 156.

Praise of Astrea. Báseň se nesla v podobném pochvalném duchu, jako dílo *Lady of May* jejího bratra Philipa či dílo *Shepherd's Calendar* (konkrétně část s názvem *April*) od Edmunda Spensera. Hraběnka jej vytvořila v roce 1599 ku příležitosti plánované návštěvy královny Alžběty v jejím sídle ve Wiltonu. Z té ale nakonec sešlo. Báseň se však zachovala, dokonce byla vytištěna v díle *Poetical Rapsody*, které v roce 1602 vydal Francis Davison.¹⁶²

Jedná se o pastorální dialog, jehož hlavními představiteli jsou pastýři Thenot a Piers. Ti vítají monarchu, v tomto případě královnu Alžbětu. Ta je v básni označována jako božská panna Astrea. Zároveň však debatují o tom, zda je možné (respektive přiměřené), popsat pomocí metaforického jazyka monarchu, coby božího zástupce na zemi. Hraběnka tak jejich prostřednictvím pokládá otázku, zda byl básník lhář, nebo naopak, zda fikce povzbuzuje mravní vývoj čtenáře a dělá tak z básníka toho nejmenšího možného lháře. To je ostatně tvrzení, které lze najít v díle Philipa Sidneyho *Obrana poezie (Defence of Poetry)*.¹⁶³ V básni je zmíněna i duální povaha královny – ta má sice fyzicky tělo ženy, je však zároveň mužským ztělesněním státu.¹⁶⁴

Pozornost a uznání si Mary Sidney získala také díky svým překladům, které se věnovaly tématu smrti. Toto téma si hraběnka zvolila z jasných důvodů – musela se totiž vyrovnat se smrtí obou rodičů, bratra, strýce a malé dcery. Je však nutné podotknout, že v dobovém kontextu šlo o velmi oblíbené téma, kterému se věnovali i jiní autoři.¹⁶⁵ Mary Sidney přeložila dílo *Rozprava o životě a smrti (Discourse of Life and Death)*, které napsal Philipp de Mornay, dále dílo *Antonius* od Roberta Garniera a *Triumf smrti (Triumph of Death)* od Francesca Petrarky.¹⁶⁶

¹⁶² HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 13 – 14, 16.

¹⁶³ Tamtéž, s. 144 – 145.

¹⁶⁴ „Astrea rightly term I may, / A manly palm, a maiden bay.“ (SIDNEY HERBERT, M. A Dialogue between Two Shepherds, Thenot and Piers, in *Praise of Astrea*. In: HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 149).

¹⁶⁵ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 7 - 8.

¹⁶⁶ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 13 – 14.

Rozprava o životě a smrti (Discourse of Life and Death) je úvaha, jejímž autorem je přítel Philipa Sidneyho, francouzský spisovatel Philipp de Mornay. Dílo je součástí tzv. *ars moriendi*, tedy umění zabývajícího se smrtí. V prvních dvou třetinách díla se však autor věnuje životu a opírá se o stoickou tradici, která zdůrazňuje ctnosti a rozumné uvažování. *Rozprava o životě a smrti* v sobě kombinuje moudrost klasických a biblických spisovatelů (zejména Šalamouna a Senecy) a snaží se poskytnout útěchu lidem, který utrpěli ztrátu. To je i případ Mary Sidney, která se rozhodla toto dílo přeložit, když jednou provždy ztratila své blízké. Překladem této úvahy navíc nepřímo podpořila protestantskou myšlenku.¹⁶⁷

Dílo *Antonius*, které Mary Sidney překládala v roce 1590, je drama zasazené do období římských dějin. Jeho hlavními hrdiny jsou egyptská královna Kleopatra a římský politik a vojevůdce Marcus Antonius. Ten představuje ctnostného Římana, znalého sebeovládání, který je však nakonec zničen svojí touhou po manipulativní panovnici. Tato touha se mu stane osudnou, neboť nakonec zemře. Autorem díla je francouzský spisovatel Robert Garnier.¹⁶⁸ Za zmínku jistě stojí i fakt, že tento příběh byl v renesanci velmi oblíbený a dočkal se tak několika dalších zpracování, mimo jiné i od Williama Shakespeara (v jeho podání nese hra název *Antonius a Kleopatra*).¹⁶⁹

Robert Garnier prostřednictvím této tragédie reagoval na soudobé francouzské dění. O to samé, tedy o vyjádření obav ze společenského dění v zemi, se přeneseně pokusila i Mary Sidney. V době, kdy toto dílo překládala, hrozilo totiž Anglii nebezpečí jednak ze strany Skotska, jehož královna Marie Stuartovna byla popravena za své snahy o zisk anglického královského trůnu, jednak ze strany Španělska. Jeho král Philip se pokoušel dobýt zpět moc, kterou v této zemi měl. Kromě zahraniční invaze zde panoval i strach

¹⁶⁷ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 112 – 114.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 41 – 42.

¹⁶⁹ HILKÝ. *Shakespeare a jeviště svět*, s. 616.

z další občanské války, protože královna Alžběta odmítala, navzdory svému pokročilému věku, jmenovat nástupce anglického trůnu.¹⁷⁰

Dílo *Triumf smrti* (*Triumph of Death*) Mary Sidney přeložila z italského originálu. Jeho autorem je Francesco Petrarka, kterého proslavily zejména jeho sonety (v Anglii tento druh literatury přivedl do módy Philip Sidney, když vytvořil dílo *Astrofel a Stella*). *Triumf smrti* je součástí rozsáhlejšího didakticko-alegorického eposu nazvaného *Triumfy*, který lze číst jako pokračující vyprávění o jeho lásce k legendární Lauře. Obsahuje části věnované lásce, cudnosti, slávě, věrnosti, času a smrti. Právě posledního zmíněnému úseku se Mary Sidney věnovala a přeložila jej, tiskem jej nicméně nikdy nevydala.¹⁷¹

6.2.1 Shrnutí literární činnosti

Mary Sidney lze považovat za aktivní osobnost alžbětinské literární kultury, nepřekračovala však meze, které jí, coby ženě, soudobá společnost stanovila. Nejspíš i z tohoto důvodu se ke svojí roli autorky nikdy explicitně nevyjadřovala, tedy se za ni ani neomlouvala. Literární činnosti se mohla hraběnka věnovat, protože měla dobré společenské postavení, důležitou roli ale pochopitelně hrálo také její výborné vzdělání.

Své dílo prezentovala jako součást literární tradice, která vycházela z anglických i kontinentálních autorů. V první řadě však čerpala především z práce svého bratra Philipa Sidneyho, na kterého se snažila navázat např. výběrem teoretických pomůcek, případně i narážkami na jeho verše. Používá také odkazy na dalšího autora, totiž Edmunda Spensera – patrné je to zejména v její práci s žalmem.¹⁷²

Co se týče její autorské práce, vytvořila několik básní. Pokud jde o jejich žánrového zařazení, jsou to elegie a chvalozpěvy, jejichž prostřednictvím dávala Mary Sidney najevo své vlastní pocity. Úctu projevovala především

¹⁷⁰ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 41 – 42.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 262 – 263.

¹⁷² Tamtéž, s. 17 – 19.

vůči osobě královny Alžběty, která pro ni představovala vzor ženské literární autorky. Vyzdvihovala i jiné její přednosti státnického charakteru. Prostřednictvím svých básní jí ale dala najevo i určitou formu nesouhlasu s tím, jak se Alžběta staví k zahraniční politice, zejména pak k boji proti katolictví. Elegie hraběnka věnovala památce svého bratra Philipa, jehož smrt ji velice zasáhla.

Prosadila se však zejména díky svým překladům. Jak velela dobová tradice, věnovala se především dílům náboženského charakteru. Rozsáhlou práci odvedla při překladu, respektive parafrázi žalmů. Toto dílo však jen dokončila, původně jej totiž rozpracoval Philip Sidney. Sama se posléze rozhodla přeložit několik textů, jejichž společným jmenovatelem bylo téma smrti. Toto rozhodnutí mohlo souviset s jejími osobními ztrátami, případně s tím, že se v dobovém kontextu jednalo o moderní téma. Mary Sidney však překvapivě nepřeložila pouze náboženské texty, ale i jedno dílo sekulárního charakteru (*Antonius* Roberta Garniera), což nebylo pro ženy v tomto období zvykem.

6.3 Mecenášská činnost

Důležitou součástí jejího společenského obrazu byl také patronát. Ve svém životě často využívala postavení, které získala díky svému manželovi Henrymu Herbertovi, ale i rodinnou tradici rodu Sidney, ze kterého pocházela. Příkladem může být její portrét, jehož autorem je Simon van de Passe. Je na něm zobrazená v luxusním oděvu ze sametu, s perlami a hermelínem, což jasně ukazuje, že jako žena Henryho Herberta byla velmi bohatá a měla dobré společenské postavení. Zároveň je však součástí portrétu i kniha žalmů, odkazující k jejímu vzdělání a náboženskému cítění, a také hrot šípu (pheon), který byl rodovým znakem rodiny Sidney.¹⁷³ Stejný znak používala i při pečeti své korespondence, kterou však navzdory tomu podepisovala jako *M. Pembroke* (později, po smrti svého manžela a poté, co se její syn oženil a její snacha získala stejné iniciály, se podepisovala už jen jako *Pembroke*).¹⁷⁴

Produkce literatury v renesanční Anglii 16. a 17. století stála do jisté míry na síti literárních mecenášů. Ti byli ochotní finančně podpořit méně majetné autory, kteří jim posléze děkovali prostřednictvím věnování umístěných v dílech. Na základě toho, kolik takových dedikací se dochovalo, můžeme alespoň přibližně říci, kdo se v této oblasti angažoval. Spíše než o konkrétních lidech pak lze hovořit o celých rodech – mecenášství se totiž v případě významných rodů stalo rodinným dědictvím a mělo dlouhou tradici. Tu lze sledovat i u rodů Dudley, Sidney a Herbert, které v raně novověké Anglii patřily mezi jedny z nejaktivnějších. Jednotlivým rodinným příslušníkům byly věnovány desítky, ne-li stovky prací z per mnoha různých autorů (např. Robertu Dudleymu bylo dedikováno více než sto různých děl).¹⁷⁵

Mezi první významné literární mecenáše rodů Dudley, Sidney a Pembroke patřili Robert Dudley, hrabě z Leicesteru, Henry Herbert, druhý hrabě z Pembroke a Henry Sidney. V rodinné tradici posléze pokračoval Philip Sidney, kterému bylo během jeho krátkého života dedikováno na čtyřicet

¹⁷³ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 17, 19 - 20.

¹⁷⁴ ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 76.

¹⁷⁵ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 261 – 162.

různých děl, a posléze jeho mladší bratr Robert. Jeho úspěch na tomto poli byl však do jisté míry omezený, protože se dlouhou dobu věnoval svým vojenským povinnostem mimo území Anglie. Byla to tak právě Mary Sidney, kdo se ujal tohoto dědictví – spojila tak rodiny Dudley, Sidney i Herbert a stala se významnou literární mecenáškou. O jejím úspěchu svědčí mimo jiné i fakt, že za svoji podporu získala více věnování, než jakákoliv jiná žena v této době - pochopitelně s výjimkou královen. Nicholas Breton nicméně popsal její dům ve Wiltonu jako *„malý královský dvůr“*, čímž Mary Sidney zařadil právě po bok kulturně aktivních královen, jako byly Kateřina Parrová, Alžběta I., Anna Dánská či Henrietta Marie Bourbonská.¹⁷⁶

Henry Herbert hraběnku v její mecenášské činnosti podporoval. Zatímco on se věnoval primárně politice a rodinnému majetku, Mary Sidney poskytovala zázemí umělcům. A to nejen materiální, umožňovala jim pobývat i v sídlech rodiny Herbert, především v domě ve Wiltonu, ale také v Ivychurch, v Londýně na hradě Baynard či v sídle v Ludlow. Mary Sidney tak zastávala pomyslnou pozici středověké hradní paní, jak ji popsal Meg Bogin.¹⁷⁷ Pozice jejího manžela nicméně nebyla pasivní, ostatně i rodina Herbert se mecenášství tradičně věnovala. Umělci oslavující krásu, laskavost a ctnosti Mary Sidney tak často činili z politických důvodů, snažíce se přitáhnout právě pozornost Henryho Herberta. Proto šlo po jeho smrti v roce 1601 sledovat ustupující tendence dedikovat Mary Sidney díla.¹⁷⁸ S tím ostatně souvisí nejen smrt Henryho Herberta, ale i královny Alžběty. Kvůli její smrti totiž Mary Sidney ztratila velkou část svého vlivu u královského dvora. Stáhla se navíc ze společenského života, díky čemuž už nebyla pro básníky tolik zajímavá.¹⁷⁹

Mary Sidney byla díky své pozici literární mecenášky spojována s měsíčkem lékařským, což je květina zlatavě žluté barvy. Autoři tím naráželi jednak na její krásu a blond vlasy, jednak na její zlato a bohatství. Anglické

¹⁷⁶ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, 261, 268 – 170.

¹⁷⁷ HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 106.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 106 – 107.

¹⁷⁹ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 18 – 19.

označení pro měsíček je totiž *marigold*, což je slovní hříčka pro *Mary's gold*.¹⁸⁰ Spojení dámy jejího postavení s krásnou květinou nicméně nebylo nijak zvlášť nezvyklé. William Smythe jí dokonce věnoval celý rukopis, který se zabýval květinami – každá stránka obsahovala báseň o jiné rostlině, zároveň ale i skrytou poklonu pro Mary Sidney.¹⁸¹ Ta byla během svého života pravidelně přirovnávána nejen ke květinám, ale často i různým bohyním či jiným ctihodným a vznešeným ženám. Nejčastěji byla spojována s řeckou bohyní hvězdářství Uranií a s válečnicí Cloridou, objevují se ale i přirovnání k bohyni lovu a měsíce Delii (dnes spíše známé jako Artemis).¹⁸²

Dočkala se i celé řady dalších komplimentů, z nichž mnohé byly spojovány s jejím domem ve Wiltonu. Záhy se tak objevil mýtus o tzv. *Wiltonském kroužku* (*Wilton circle*), podle kterého měl být tento dům sídlem podpory mnoha autorů a zároveň jakousi školou reformy anglické literatury podle učení vycházejícího z díla Philipa Sidneyho. Někteří autoři pravděpodobně lhali, že jsou jeho součástí, aby si zlepšili svoji společenskou pozici. Tento mýtus nicméně nebyl podložen dostatkem důvěryhodných zdrojů.¹⁸³ Z tohoto důvodu někdy bývá rozsah patronátu Mary Sidney zveličovaný, faktem však zůstává, že podporovala celou řadu lidí. Žádný seznam autorů tvořících pod její záštitou se ale nedochoval.

6.3.1 Philip Sidney (1554 – 1586)

Nejvlivnějším člověkem, kterého podporovala, byl však bezpochyby její bratr Philip. Troufám si tvrdit, že po jeho smrti považovala Mary Sidney za jeden ze svých primárních úkolů pěstovat jeho literární odkaz, podporu mu nicméně prokazovala ještě v době, kdy byl naživu. Umožnila mu tvořit ve svých domech v Iychurch a ve Wiltonu, což naznačuje, jak blízký vztah mezi nimi panoval. Ve Wiltonu pak vznikla nejstarší verze Sidneyho díla *Arcadia*, jehož celý název ostatně vypovídá o podpoře, kterou mu sestra poskytla – zní

¹⁸⁰ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 63, 270.

¹⁸¹ HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 114 – 115.

¹⁸² Tamtéž. 106 – 107.

¹⁸³ ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 82.

totiž *The Countess of Pembroke's Arcadia*.¹⁸⁴ Původní verze tohoto díla byla plná odkazů na tzv. *fair ladies*, kterými měly být právě Mary Sidney a ostatní dámy, obývající dům ve Wiltonu. O tom, jak důležitá pro něj Mary Sidney byla, svědčí i fakt, že jí přenechal jediný kompletní rukopis svého dalšího díla, sonetů nazvaných *Astrofel a Stella*. Uvnitř něj byl skrytý odkaz naznačující, že Stella, hlavní hrdinka příběhu, je vlastně literárním ztvárněním jeho nenaplněné lásky k Penelopě Devereux Rich.¹⁸⁵

Když Philip Sidney v roce 1586 zemřel, obraceli se lidé zpočátku na jeho dědice v mužské linii, tedy na jeho vlivného strýce Roberta Dudleyho, hraběte z Leicesteru, jeho bratra Roberta Sidnyeho a na jeho tchána Francise Walsinghamu. Robert Dudley a Francise Walsingham však nedlouho poté umírají a Robert Sidney se vrací na kontinent, kde se účastní bojů namířených proti katolickému Španělsku. Ocítá se tak do jisté míry mimo dosah. V tomto okamžiku se jedinou dědičkou Sidneyho literárního díla, respektive odkazu stává právě jeho mladší sestra.¹⁸⁶

Mary Sidney se rozhodla započít své úsilí o vytvoření jeho literární odkazu tím, že poskytne patronát autorům, kteří o něm vytvoří žalozpěv. Patřili mezi ně Thomas Moffett, Abraham Fraunce či Edmund Spenser (jeho dílo *The Ruines of Time* však nebylo věnováno jen Philipu Sidneymu, ale všem blízkým, o které Mary Sidney přišla).¹⁸⁷ Rozsah aktivit tohoto charakteru si mohla Mary Sidney dovolit díky finančnímu zaopatření svého manžela Henryho Herberta. Není se proto čemu divit, že v literárních dílech je celá řada věnování adresovaná i jemu.¹⁸⁸

Když se Mary Sidney stala dědičkou literárního odkazu svého bratra, věděla, že během svého života nikdy žádné z děl nevydal tiskem. Důvod byl prostý, neměl totiž potřebu zviditelňovat se jako spisovatel, protože byl

¹⁸⁴ ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 81.

¹⁸⁵ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 12.

¹⁸⁶ ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 81.

¹⁸⁷ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 10 - 12.

¹⁸⁸ Tamtéž.

uznávaný pro svoji politicko-vojenskou kariéru. Po většinu života byl velmi dobře finančně zajištěný a jeho práce proto kolovaly jen v rukopisné podobě v úzkém okruhu jeho přátel a rodiny.¹⁸⁹ Vystává tak otázka, proč se vlastně Philip Sidney poezii věnoval. Důvody jsou pravděpodobně dva – v první řadě snaha legitimizovat poezii coby morálně prospěšnou součást společnosti, v druhé řadě pokus o vyrovnání se s nenaplněnými city.¹⁹⁰

Po smrti se z Philipa Sidneyho stala kultovní osobnost a o jeho díla byl stále větší zájem. V roce 1591 vyšlo tiskem neautorizované vydání sonetů *Astrofel a Stella*, které pocházelo z nekompletního rukopisu. Mary Sidney se proto rozhodla, že práci svého bratra raději vydá tiskem sama, a to i navzdory tomu, že jeho výslovným přáním bylo tato díla zničit. S vydáním děl hraběnce pomohl jednak její osobní sekretář Hugh Sanford, jednak tiskař William Ponsonby.¹⁹¹

Nejintenzivněji na tomto svém projektu Mary Sidney pracovala mezi lety 1590 – 1593. Právě v tomto období dokončila jednak žalmy a editaci *Arcadie*, jednak své překlady děl od Roberta Garniera a Philippa de Mornayho. Všechna tato díla vyšla tiskem v roce 1592. Zajímavostí je, že *Arcadia* byla vydána poprvé již v roce 1590, kdy se o to zasloužil Fulke Greville, přítel Philipa Sidneyho. Tato verze vychází z původní, tzv. *staré Arcadie* (*Old Arcadia*) a poprvé se v ní také objevilo věnování pro Mary Sidney, které nebylo nalezeno v žádném z dochovaných rukopisů. Fulke Greville měl však oproti Mary Sidney odlišnou představu tohoto díla, hraběnka se proto nakonec rozhodla nechat jej vytisknout znovu. Používala přitom nejen původní, starou *Arcadii*, ale i její novější verzi (*New Arcadia*), kterou již Philip Sidney nestihl dokončit. Dílo *The Countess of Pembroke's Arcadia*, které vydala v roce 1593, bylo tedy oproti tomu Grevillovu v mnoha ohledech odlišné.¹⁹²

¹⁸⁹ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 28 – 29.

¹⁹⁰ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 2.

¹⁹¹ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 28.

¹⁹² ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 84, 129.

Zlomovým se stal zejména rok 1598, kdy vyšlo tiskem souborné vydání děl Philipa Sidneyho. Mimo již známé *Arcadie* obsahovala publikace díla *Obrana poezie (Defence of Poetry)*, *Certain Sonnets*, *the Lady of May* a také vůbec první vydání sonetů *Astrofel a Stella (Astrophel and Stella)*. Do té doby přitom nebylo zvykem vydávat souborné spisy jednoho autora, vznikl tím tak vlastně zcela nový trend, který si rychle získal na oblíbenosti. Podobné spisy brzy začaly vycházet v ozdobných sběratelských edicích ve formátu foliantů.¹⁹³

Richard Helgerson rozlišil dva modely autorství v alžbětinské literární kultuře, které vykreslují rozdíly mezi různými typy spisovatelů. Součástí prvního modelu, označovaného jako *Elizabethan prodigal*, byli mladí muži, kteří využívali poezii k zajištění svého politického pokroku, k potěše a zlepšení postavení u královského dvora. Druhá skupina, *Renaissance Laureate*, měla oproti tomu umělecké ambice. A zatímco první skupina přirozeně neměla potřebu svá díla vydávat a vystačila si s jejich šířením mezi přáteli, druhá měla o tištěné knihy velký zájem.¹⁹⁴ Za svého života byl Philip Sidney příkladem prvního modelu. O šíření svých děl neusiloval, neměl potřebu prosazovat se touto cestou. Dílo, které po sobě díky Mary Sidney zanechal, jej však přesouvá do skupiny *Renaissance Laureate*. I mnoho dalších literátů pohybujících se v 2. polovině 16. století na královském dvoře, tvořilo jen pro úzký okruh svých přátel. Díla existovala pouze v rukopisné podobě, takže hrozilo jejich ztracení či zničení. Šlo však o jistý druh módního trendu, který prosazoval Baldassar Castiglione. Tvrdil, že přesně takto se chová dokonalý dvořan, a podporoval tím tzv. *stigma tisku*. Mary Sidney jej však částečně zmírnila, když se rozhodla vydat tiskem díla takové osobnosti, jakou byl právě Philip Sidney. Druhou stranu mince však představuje otázka, zda opravdu existovalo něco jako stigma tisku. Od vynálezu knihtisku už sice uplynulo více než sto let, tištěné knihy se však dostávaly do módy pomalu.¹⁹⁵ Jedním z důvodů byl i fakt, že rukopisná díla měla stále nádech exkluzivity, zatímco ta

¹⁹³ PENDER, P. *The Ghost and the Machine in the Sidney Family Corpus*, s. 67.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 73 – 74.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 66.

tištěná získala přízvisko masové kultury. Někteří autoři proti tištěným knihám dokonce vyloženě brojili.¹⁹⁶

Vytištěním děl zajistila Mary Sidney svému bratrovi veliký úspěch, ne všechny jeho spisy se ale rozhodla zveřejnit. Stranou zůstaly dva nábožensky zaměřené texty, což naznačuje, že si Mary Sidney nepřála, aby bylo na bratrovu práci pohlíženo v tomto světle. Konkrétně se jedná o Sidneyho překlad díla *Divine Weeks* od Guillauma Du Bartase a pak také o žalmy, na jejichž dokončení se sama podílela. V těchto případech se Mary Sidney rozhodla spokojit s tím, že díla cirkulují v rukopisné podobě, což se překladu *Divine Weeks* stalo osudným – dílo je dnes totiž považováno za ztracené.¹⁹⁷

6.3.2 Další autoři

Mary Sidney byla pokračovatelkou mecenášské tradice rodů Dudley, Sidney a Herbert, které se v její osobě spojovaly. Z tohoto důvodu lze tvrdit, že řadu básníků pochopitelně neovlivnila jen ona sama, ale i další členové její rozsáhlé rodiny. Rozhodla jsem se proto představit několik více či méně významných autorů, kteří byli podporováni nejen díky její osobě, ale např. i za přispění jejího bratra Philipa Sidneyho, manžela Henryho Herberta či nejstaršího syna Williama Herberta.

6.3.2.1 Edmund Spenser (1552 – 1599)

Edmund Spenser se v době svého mládí těšil podpoře Roberta Dudleyho, hraběte z Leicesteru, vlivného strýce Mary Sidney. Po nějaký čas pravděpodobně pobýval v jeho domě, který představoval pozitivní prostředí pro rozvoj jeho schopností.¹⁹⁸ Zde se nejspíše setkal s Philipem Sidneym, jehož přízni se později těšil. Oba dva byli údajně součástí klubu zvaného Aeropagus, který se měl věnovat reformě anglické poezie. Členy měli být také básníci Gabriel Harvey a Edward Dyer, existence této literární skupiny nicméně nebyla dosud dostatečně podložena. Z tohoto důvodu se zdá

¹⁹⁶ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 19.

¹⁹⁷ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 28.

¹⁹⁸ STALEY, L. *The Shepheardes Calender: An Introduction*, s. 2 – 3.

vhodnější považovat Spensera a Sidneyho spíše za známé, než za reformátory se stejným literárním cílem.¹⁹⁹

S Philipem Sidneyem je Spenser spojen zejména prostřednictvím svého díla z roku 1597 nazvaného *Pastýřův kalendář* (*The Shepheardes Calender*). Obsah této pastorály, která se skládá z dvanácti eklog odpovídajících dvanácti měsícům v roce, se do jisté míry inspiroval Sidneyho díly *The Countess of Pembroke's Arcadia* a *The Lady of May*. Možná i z tohoto důvodu Spenser toto dílo dedikoval právě Sidneymu.²⁰⁰

Edmund Spenser je významně spojen i přímo s osobou Mary Sidney. Díky její podpoře totiž mohl v roce 1591 vydat dílo nazvané *The Ruiness of Times*, které mělo uctít nejen památku Philipa Sidneyho, ale i dalších blízkých příbuzných, o které v tomto období Mary Sidney přišla – tedy jejího otce Henryho Sidneyho, matky Mary Dudley Sidney, nejstarší dcery Katherine a pravděpodobně také jejího strýce Roberta Dudleyho. V roce 1595 pak Spenser vydal ještě jednu elegii adresovanou Philipu Sidneymu, kterou nazval *Astrophel*. Její součástí byla i autorská báseň Mary Sidney *The Doleful Lay of Clorinda*.²⁰¹

6.3.2.2 Thomas Moffett (1553 – 1604)

Mary Sidney věnovala velkou část své podpory členům domácnosti. Příkladem tohoto jejího počínání může být rodinný lékař a etymolog Thomas Moffett. Ten za jejího přispění vytvořil v roce 1634 vědeckou studii nazvanou *Insectorum Sive Minimorum Animalium Theatrum*, která je dnes považovaná za jednu z prvních etymologických knih vydaných Anglii. Dedikoval ji právě Mary Sidney.²⁰²

V roce 1599 pak vydal další dílo, tentokrát báseň nazvanou *The Silkworms and Their Flies*, kterou věnoval Mary Sidney a její dceři

¹⁹⁹ FULTON, E. *Spenser, Sidney, and the Areopagus*, s. 372.

²⁰⁰ ALEXANDER, G. *Writing after Sidney*, s. 9 – 10.

²⁰¹ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 12 – 13.

²⁰² HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 112 – 113.

Anne Herbert. Zajímavostí je, že v souvislosti s touto básní se objevila domněnka, že se jí nechal inspirovat William Shakespeare při tvorbě postav Pyrama a Thisby. Ti vystupují v jeho komedii nazvané *Sen noci svatojánské* (*A Midsummer Night's Dream*). Ta byla sice vydána dříve než báseň *The Silkworms and Their Flies*, Shakespeare se ale s básní mohl seznámit ještě v době, kdy kolovala pouze v rukopisné podobě. O důvěryhodnosti tohoto tvrzení nicméně existují spory.²⁰³

Moffettova práce je z dnešního pohledu zajímavá také proto, že jsou v ní popsány aspekty živočišného života na různých sídlech rodiny Herbert, např. ve Wiltonu a v Ludlow, a v jejich blízkém okolí. Dům ve Wiltonu Moffett popisuje jako kouzelné místo obklopené loukami a stády ovcí, o které se starali poddaní. Šlo vlastně o pomyslný obraz renesanční pastorály, ve které se dvořané vrací zpět do přírody. Pastýři v okolí sídla nicméně určitě netrávili svůj čas pobíháním s nymfami a pořádáním pěveckých zápasů. Z dálky a pohodlí šlechtického sídla to tak nicméně vypadat mohlo, takže není vyloučeno, že by se tím někteří básníci pobývající v sídle inspirovali. Zámek Ludlow pak Moffett popisuje jako místo ideální pro zlepšení fyzického zdraví, a u sídla v Ivychurch zase vyzdvihuje krásný park, který poskytoval výhled na město Salisbury.²⁰⁴

6.3.2.3 Abraham Fraunce (1560 – 1593)

Jedním z autorů, který se těšil nejen přízni Mary Sidney a jejího chotě Henryho Herberta, ale původně také Philipa Sidneyho, byl Abraham Fraunce. Ostatně byl to právě Philip Sidney, kdo mu umožnil studium na St John's College v Cambridge, za což se mu Fraunce odvděčil vytvořením tří rukopisů, které mu věnoval. Jedno dílo také dedikoval Sidneyho blízkému příteli Edwardu Dyerovi. Později se Fraunce díky Sidneyho podpoře stal součástí sdružení pro advokáty a soudce Gray's Inn, díky čemuž v roce 1588, tedy již po smrti Philipa Sidneyho získal prestižní pozici jednoho z osmnácti advokátů

²⁰³ DUNCAN-JONES, K. *Pyramus and Thisbe: Shakespeare's Debt to Moffett Cancelled*, s. 596 – 598.

²⁰⁴ HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 113 – 114.

na soudním dvoře ve Walesu. O jeho jmenování se nicméně nezasloužilo jen jeho vzdělání, ale i Henry Herbert.²⁰⁵

V roce 1588 vydal několik děl, která posléze věnoval vždy někomu z blízkých příbuzných svého bývalého mecenáše. Knihu s názvem *Insignium armorum, emblematum, hieroglyphicorum, symbolorum* dedikoval Robertu Sidneymu, dílo *The Lawiers Logike* Henrymu Herbertovi. Mary Sidney věnoval knihu *The Arcadian rhetorike*, ze které je zjevné, jak blízký si s rodinou byl. Citoval totiž ze soukromé korespondence Philipa Sidneyho, z původní verze *Arcadie* a také ze sonetů *Astrofel a Stella*. Tato díla přitom v roce 1588 nebyla dosud zveřejněná. Steven W. May se domnívá, že to byl právě Abraham Fraunce, kdo později poskytl tyto texty k neautorizovaným vydáním.²⁰⁶

Fraunce věnoval Mary Sidney také překlad latinské básně od anglického básníka Thomase Watsona, kterou nazval *The lamentations of Amyntas*. K tomuto dílu se mimochodem velmi nelichotivě vyjádřil Ben Jonson, navzdory jeho názoru se nicméně tento překlad setkal s pozitivním ohlasem společnosti. O tom ostatně svědčí i fakt, že dílo bylo opakovaně vydáváno.²⁰⁷ Kniha se skládá ze dvou částí. Ta první, mající formu renesanční pastorály, popisuje příběh Amyntase a jeho dívky Phillis, kteří společně plánují svatbu. Phillis však zemře ještě předtím, než dojde k obřadu. Druhá část se věnuje jedenáctidennímu období, během kterého Amyntas truchlí nad ztrátou milované osoby, což odkazuje k hlubokému smutku, který Mary Sidney zažívala po smrti bratra.²⁰⁸

6.3.2.4 Ben Jonson (1572 – 1637)

Tohoto autora lze považovat za jednoho z prvních profesionálních básníků. Je proto nasnadě, že velmi aktivně budoval své společenské renomé, což mu umožnilo získat na svoji stranu poměrně velké množství mecenášů.

²⁰⁵ MAY, S. W. *Marlowe, Spenser, Sidney and – Abraham Fraunce?*, s. 30 – 31.

²⁰⁶ HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 110.

²⁰⁷ MAY, S. W. *Marlowe, Spenser, Sidney and – Abraham Fraunce?*, s. 31 – 32.

²⁰⁸ HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 110.

Těšil se také oblibě krále Jakuba I. a jeho manželky, královny Anny Dánské, na jejichž dvoře působil jako prominentní básník.²⁰⁹

Jonson měl ve zvyku dedikovat svým mecenášům na jejich počest krátké epigramy, ve kterých zdůrazňoval jejich kladné vlastnosti. O tom, že se těšil podpoře rodin Sidney a Herbert, tak svědčí celá řada jeho děl. V roce 1612 vytvořil epigram s názvem *To Penshurst*, v němž popisuje jedno z rodinných sídel coby inspirativní prostředí pro literární tvorbu.²¹⁰ Dochovaly se také dva epigramy dedikované Williamu Herbertovi, jeden pojmenovaný *Inviting a Friend to Supper*,²¹¹ a další, který věnoval Edwardu Herbertovi.²¹² Jeden epigram dedikoval také Philipu Sidneymu,²¹³ další pak jeho jediné dceři Elizabeth Manners, hraběnce z Rutlandu,²¹⁴ pro kterou napsal též epištolu.²¹⁵

William Herbert pravděpodobně zprostředkoval setkání, během kterého se Ben Jonson seznámil s Mary Wroth. Té si posléze velmi cenil nejen jako umělkyně, ale i jako přítelkyně. Na její počest vytvořil krátký sonet nazvaný *A Sonnet to the Noble Lady, the Lady Mary Wroth*, ve kterém se velmi pozitivně vyjádřil k její tvorbě. Tvrdil v něm totiž, že po přečtení jejích děl se z něj stal lepší milenec a mnohem lepší básník.²¹⁶ Věnoval jí i své další dílo, komedii *Alchymista (The Alchemist)* z roku 1610,²¹⁷ a také dva epigramy.²¹⁸ Mary Wroth dokonce účinkovala i v několika maskách, tedy divadelních vystoupeních, které Ben Jonson (spolu s Indigem Jonesem) napsal speciálně pro královský dvůr. Po boku královny Anny Dánské a její družiny se

²⁰⁹ KASTNEROVÁ, M. *Profesionalizace literární kultury*, s. 90 – 91.

²¹⁰ JONSON, B. *The Complete Poems*, s. 95.

²¹¹ Tamtéž, s. 70 - 71.

²¹² Tamtéž, s. 73.

²¹³ Tamtéž, s. 78.

²¹⁴ Tamtéž, s. 59.

²¹⁵ Tamtéž, s. 111.

²¹⁶ „Since I exscribe yours sonnets, am become / A better lover, and much better poet.“ (JONSON, B. *The Complete Poems*, s. 165).

²¹⁷ ROBERTS, J. A. *The poems of Lady Mary Wroth*, s. 17 – 19.

²¹⁸ JONSON, B. *The Complete Poems*, s. 71 - 73.

Mary Wroth v roce 1605 zúčastnila představení *The Masque of Blackness* a v roce 1608 hry *The Masque of Beauty*.²¹⁹

6.3.2.5 Mary Wroth (1587 – 1651/3)

Další důležitou osobností, která tvoří pod vlivem Mary Sidney, je bezesporu dcera jejího mladšího bratra Roberta, která se stala v následující generaci dědičkou literární tradice rodu Sidney. Mary Wroth byla inspirována literárním dílem svého strýce Philipa Sidneyho, zároveň ji ale formovala právě Mary Sidney. Ta pro ni představovala model literárně činné ženy, která si za svojí práci stojí, zároveň nemá potřebu se za ni stydět či omlouvat.²²⁰ To ostatně mohla Mary Wroth sledovat na vlastní oči v době svého mládí, protože trávila mnoho času po jejím boku v sídle ve Wiltonu, či v Londýně na hradě Baynard.²²¹

O vlivu Philipa Sidneyho na její tvorbu svědčí už pouhý název románu, který Mary Wroth vydala v roce 1621. *The Countess of Montgomery's Urania* svým jménem připomíná Sidneyho dílo *The Countess of Pembroke's Arcadia*.²²² Stejně tak lze usuzovat, že její sbírka sonetů *Pamphilia to Amphilantus* je reakcí na Sidneyho známé dílo *Astrophel a Stella*. Literární styl Mary Wroth je nicméně odlišný, nejedná se tedy o kopírování jejího strýce, nýbrž pouze o rozvíjení rodinného odkazu.²²³

Inspirací pro dílo Mary Wroth byl pravděpodobně také její bratranec William Herbert. Po smrti jejího manžela Roberta Wrotha získal totiž jejich vztah milostný charakter, který ji posléze inspiroval při tvorbě sonetů. Dílo má autobiografické prvky, na základě kterých lze Mary Wroth považovat za předlohu Pamphilie. Modelem pro nevěrného Amphilantha měl být právě William Herbert. Ostatně on sám se přiznal, že mimo vztahu s Mary Wroth

²¹⁹ ROBERTS, J. A. *The poems of Lady Mary Wroth*, s. 10.

²²⁰ LEWALSKI, B. K. *Writing Women and Reading the Renaissance*, s. 809.

²²¹ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 9.

²²² LEWALSKI, B. K. *Writing Women and Reading the Renaissance*, s. 809 – 810.

²²³ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 9.

udržoval také poměr s královninou dvorní dámou Mary Fitton. Věrností neproslul ani poté, co se v roce 1604 oženil s Mary Talbot. Jeho milostné aféry s hraběnkou Lucy Harington Russel nebo s vévodkyní Christinou Cavendish, byly známé.²²⁴

Mary Wroth lze na rozdíl od Mary Sidney považovat za originální ženskou autorku – sonety *Pamphilia to Amphilantus* z roku 1621 jsou považovány za první významnou sbírku světských básní, které v Anglii napsala a publikovala žena. Ve stejném roce vyšla také *The Countess of Montgomery's Urania*, která je na tomto území první romantickou prózou od ženy. Další její dílo, drama *Love's and Victory* vydané pravděpodobně v roce 1620, je považované za druhé drama anglické ženské autorky.²²⁵ V její době se tato prvenství ne vždy setkala s pochopením, dokonce jí bylo doporučeno, aby se věnovala literatuře vhodné pro ženy, stejně, jako její ctihodná teta Mary Sidney.²²⁶

6.3.3 Shrnutí mecenášské práce

Z výše zmíněných příkladů mecenášské práce Mary Sidney lze usuzovat, že věnovala velkou pozornost zejména okruhu svých příbuzných, blízkých přátel, známých či podřízených. Posléze jim poskytovala nejen materiální podporu, ale často také zázemí v rodinných sídlech rodiny Herbert. Proslulými se díky tomu staly zejména domy ve Wiltonu a v Ivychurch.

Stěžejní mecenášskou činností byla pro Mary Sidney podpora jejího nejstaršího bratra Philipa Sidneyho. Hraběnka věnovala jeho práci pozornost během jeho života, ale i po jeho předčasné smrti v roce 1586, kdy se stala dědičkou jeho literárního odkazu. Ten posléze velmi pečlivě pěstovala, když se navzdory bratrovu přání rozhodla posmrtně vydat tiskem jeho dochovaná díla. Věnovala se jejich editaci, překlad žalmů dokonce dokončila. Tímto svým

²²⁴ KASTNEROVÁ, M. *Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu*, s. 10.

²²⁵ BRENNAN, M. G. *The Ashgate Research Companion to The Sidneys*, s. 77.

²²⁶ HANNAY, M. "Wisdom the Wordes": *Psalm Translation and Elizabethan Women's Spirituality*, s. 65.

počinem pomyslně ovlivnila všechny autory, kteří následně z textů Philipa Sidneyho vycházeli.

Bratrův literární odkaz nicméně podporovala i dalším způsobem. Zcela uvědoměle totiž poskytovala mecenášské zázemí autorům, kteří ve svých dílech velebili právě osobu Philipa Sidneyho. Často se přitom jednalo o básníky, kteří se s ním během jeho života přátelili, případně pracovali pod jeho patronátem. To je příklad autorů, jako byli Edmund Spenser nebo Abraham Fraunce.

Philip Sidney nicméně nebyl jediný příslušník její nejbližší rodiny, kterému poskytla mecenášskou oporu. Podporovala také svého mladšího bratra Roberta Sidneyho, jehož báseň nazvaná *From Rosis to Lysa*, byla objevena teprve v nedávné době. Dochovala se v jediném rukopisu, ve kterém byla zachována i dedikace pro Mary Sidney.²²⁷ V následující generaci podporovala v literární tvorbě svého syna, ale i neteř, dceru Roberta Sidneyho Mary Wroth. Ta vycházela jednak z její pozice ženské autorky, jednak z práce Philipa Sidneyho, která byla hraběnciným přičiněním vydána.

Mecenáškou byla Mary Sidney i pro celou řadu členů její rozsáhlé domácnosti. V literární tvorbě podporovala např. rodinného lékaře Thomase Moffeta, kaplana Gervaise Babingtona, tajemníky Johna Daviese a Hughha Sanforda, dokonce i učitele jejích potomků Samuela Daniela.²²⁸

---

²²⁷ HANNAY, M. *Philip's Phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke*, s. 109 – 110.

²²⁸ HANNAY, M. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*, s. 11 – 12.

ZÁVĚR

Záměrem této práce byla analýza literární a mecenášské činnosti Lady Mary Sidney Herbert, hraběnky z Pembroke, v kontextu alžbětinské literární kultury. Z tohoto důvodu byla první část práce věnována představení dobového kontextu. V jednotlivých kapitolách byla přiblížena alžbětinská literární kultura, posléze postavení ženy v rámci renesanční společnosti a pozice, kterou ženy zastávaly v literární kultuře. Další obecné informace se týkaly institutu mecenášství a dobového způsobu komunikace prostřednictvím korespondence.

Následně se práce zaměřila na osobní život Mary Sidney. Přiblížila zejména její rodinné zázemí, vzdělání a společenské postavení. Posléze se věnovala její literární práci. Následná analýza této činnosti ukázala, že hraběnka se věnovala zejména překladům, byť vytvořila i několik krátkých básní. Nenapsala však žádné vlastní originální dílo rozsáhlejšího charakteru, označit ji jako spisovatelku by tedy bylo nepřesné. Vznik jejích děl ostatně nebyl motivován touhou po literární kariéře, ale spíše jejími osobními ztrátami. Na základě analýzy též vyšlo najevo, že se hraběnka věnovala především těm literárním žánrům, které společnost určila, jako vhodné pro ženy, přičemž autorská tvorba sekulárního charakteru mezi ně nepatřila.

Práce se posléze věnuje další důležité kulturní činnosti Mary Sidney, totiž její práci patronky. Podrobně se zaměřuje zejména na hraběncina bratra Philipa Sidneyho, který se těšil její mecenášské podpoře. Krátce představuje i další autory, které jako patronka zaštiťovala. Následná analýza ukazuje, že se jednalo zejména o příbuzné a známé, které měla Mary Sidney možnost osobně poznat. Ty pak podporovala nejen finančně, ale poskytovala jim také zázemí v rodinných sídlech.

Tato práce představila Mary Sidney pouze v historicko-kulturním kontextu, téma tak rozhodně nelze považovat za vyčerpané. Další informace by mohl přinést např. podrobný rozbor literárních děl. Velmi zajímavý byl též intelektuální okruh, ve kterém se hraběnka pohybovala.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

- ALEXANDER, Gavin. *Writing after Sidney: the literary response to Sir Philip Sidney, 1586-1640*. Oxford : Oxford University Press, 2010. 380 s. ISBN 978-0-19-959112-1.
- AUSTIN-JONES, Frances. A thousand years of model letter-writers. *Linguistica e filologia*. 2007, 25. s. 7 – 20. Dostupné z WWW: <<http://faculty.education.illinois.edu/westbury/paradigm/documents/Modelletter.pdf>>.
- BARKAN, Leonard. Making Pictures Speak: Renaissance Art, Elizabethan Literature, Modern Scholarship. *Renaissance Quarterly*. 1995, 40, 2. s. 326 - 351. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2863068>.
- BOCKOVÁ, Gisela. *Ženy v evropských dějinách: od středověku do současnosti*. Vyd. 1. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 381 s. ISBN 978-80-7106-494-7.
- CAMICIOTTI, Gabriella Del Lungo. Letters and Letter Writing in Early Modern Culture: An Introduction. *Journal of Early Modern Studies*. 2014, 3. s. 17 – 35. Dostupné z WWW: <<http://www.fupress.com/bsfm-jem>>.
- COREN, Pamela. Edmund Spenser, Mary Sidney, and the Doleful Lay. *SEL Studies in English Literature 1500-1900*. 2002, 42. s. 25 – 41. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/1556139>.
- DAYBELL, James. Gender, Obedience, and Authority in Sixteenth-Century Women's Letters. *The Sixteenth Century Journal*. 2010, s. 49-67. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/27867637>.
- DELUMEAU, Jean. *Strach na Západě ve 14. – 18. století: obležená obec. II, [Vládoucí kultura a strach]*. Překlad Jana Smutná-Lemonnierová. Vyd. 1. Praha : Argo, 1999. 326 s. Každodenní život; sv. 4. ISBN 80-7203-208-9.
- DUNCAN-JONES, Katherine. Pyramus and Thisbe: Shakespeare's Debt to Moffett Cancelled. *The Review of English Studies*. 1981, 32. s. 296 – 301. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/515166>.

- FINDLAY, Alison. Dramatizing home and memory: Lady Mary Sidney and Lady Mary Wroth. *Home Cultures*. 2009, 6, 2. s. 135 – 147. ISSN: 1740-6315.
- FOX, Alistair. The Complaint of Poetry for the Death of Liberality: the Decline of Literary Patronage in the 1590s. *The Reign of Elizabeth I: Court and Culture in the Last Decade*. 1995. s. 229 – 257. Dostupné z WWW: <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511522567.013>>.
- FULTON, Edward. Spenser, Sidney, and the Areopagus. *Modern Language Notes*. 1916, 31, 6. s. 372 – 374. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/2915729>.
- GARIN, Eugenio, ed. *Renesanční člověk a jeho svět*. Vyd. 1. Praha : Vyšehrad, 2003. 279 s. Člověk a jeho svět. ISBN 80-7021-653-0.
- GIBSON, Joan. Educating for silence: Renaissance women and the language arts. *Hypatia*. 1989, 4, 1. s. 9 – 27. Dostupné z WWW: <www.jstor.org/stable/3809932>.
- GREENBLATT, Stephen. What is the History of Literature?. *Critical Inquiry*. 1997, 23, 3. s. 460 – 481. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/1344030>>.
- HANNAY, Margaret P. "Wisdom the Wordes": Psalm Translation and Elizabethan Women's Spirituality. *Religion & Literature*. 1991, 23, 3. s. 65 - 82. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/40059488>>.
- HANNAY, Margaret P. 'High Housewifery': the Duties and Letters of Barbara Gamage Sidney, Countess of Leicester. *Early Modern Women*. 2006, 1. s. 7 – 35. Dostupné z WWW: <<http://www.jstor.org/stable/23541455>>.
- HANNAY, Margaret P. *Philip's phoenix: Mary Sidney, Countess of Pembroke* [online]. New York: Oxford University Press, 1990 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z WWW: <<http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10278951>>.

- HANNAY, Margaret, BRENNAN, Michael a LAMB, Mary Ellen. *The Ashgate Research Companion to the Sidneys, 1500-1700; Volume 1: Lives*. Dorchester : Ashgate Publishing, 2015. ISBN 978-1-4094-5038-2.
- HILSKÝ, Martin. *Shakespeare a jeviště svět*. Druhé, doplněné vydání. Praha : Academia, 2015. 861 stran. ISBN 978-80-200-2282-0.
- HODGSON, Elizabeth. *Grief and Women Writers in the English Renaissance*. Cambridge University Press, 2014. 206 stran. ISBN 978-1-1070-7998-4.
- JOHNSON, Paul. *Dějiny anglického národa*. Překlad Věra Lamperová a Jan Lamper. 2., rev. a opr. vyd., V nakl. Leda vyd. 1. Voznice : Leda, 2012. 463 s. ISBN 978-80-7335-309-4.
- JONSON, Ben a PARFITT, George, ed. *The Complete Poems*. 1st publ. Harmondsworth: Penguin Books, 1975. 634 s. ISBN 0-14-080812-4.
- KASTNEROVÁ, Martina. Evropská cesta a výpověď dopisů. Formování Sidneyho intelektuální osobnosti. *Svět literatury – Časopis pro novodobé literatury (World of Literature – Journal for Modern Literatures)*. 2017, 56. s. 87 – 104. Dostupné z WWW:<bwmeta1.element.desklight-e54f3087-176e-4f54-a346-a0d6ec5688ad>.
- KASTNEROVÁ, Martina. Sidneyova Obrana básnictví jako strategie vyrovnání s antickými a kontinentálními vzory. *Svět literatury – Časopis pro novodobé literatury (World of Literature – Journal for Modern Literatures)*. 2015, 51. s. 49 - 66. Dostupné z WWW:<bwmeta1.element.desklight-b39a853c-5b86-4c72-878d-9db4a553108b>.
- KASTNEROVÁ, Martina. *Profesionalizace literární kultury: alžbětinská poetika jako součást komplexu renesančního vědění*. I. vydání. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2016. 121 stran. Hermés; svazek 12. ISBN: 978-80-7465-203-5.
- KASTNEROVÁ, Martina. Lady Mary Sidney Herbert a Lady Mary Wroth: labutí píseň a imaginativní svět jako součást rodinného odkazu. *Ostium*. 2017, 13, 1. Dostupné z WWW:< <http://www.ostium.sk/sk/lady-mary->

sidney-herbert-a-lady-mary-wroth-labuti-pisen-a-imaginativni-svet-jako-soucast-rodinneho-odkazu/>.

- KERMODE, Frank. *The age of Shakespeare*. New York: Modern Library, 2005. 214 s. Modern library chronicles book; 15. ISBN 978-0-8129-7433-1.
- LABRECHE, Ben. Patronage, Friendship, and Sincerity in Bacon and Spenser. *SEL Studies in English Literature 1500-1900*. 2010, 50, 1. s. 83-108. Dostupné z WWW:<<http://www.jstor.org/stable/40658421>>.
- PECK, Linda Levy. *Court patronage and corruption in early Stuart England*. Routledge, 2003. 336 stran. ISBN 978-0415-0936-82.
- LEWALSKI, Barbara Kiefer. Writing Women and Reading the Renaissance. *Renaissance Quarterly*. 1991, 44, 4. s. 792-821. Dostupné z WWW: < Writing Women and Reading the Renaissance>.
- MAY, Steven W. Marlowe, Spenser, Sidney and — Abraham Fraunce?. *Review of English Studies*, 2010, 62, 253. s. 30 – 63. Dostupné z WWW:< <http://www.jstor.org/stable/23016333>>.
- NEWBOLD, W. Webster. Traditional, practical, entertaining: Two early English letter writing manuals. *Rhetorica: A Journal of the History of Rhetoric*. 2008, 26, 3. s. 267 – 300. Dostupné z WWW:< www.jstor.org/stable/10.1525/rh.2008.26.3.267>.
- SANDERS, Julie (ed.). *Ben Jonson in context*. Cambridge University Press, 2010. 392 stran. ISBN 978-1107-6370-92.
- PEMBROKE, Mary Sidney Herbert et al. *Selected works of Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke*. Tempe: Arizona Center for Medieval and Renaissance Studies, 2005. xviii, 296 stran. Medieval and renaissance texts and studies; volume 290. MRTS texts for teaching; volume 1. ISBN 0-86698-333-3.
- PENDER, Patricia. *Early modern women's writing and the rhetoric of modesty*. Springer, 2012. 218 stran. ISBN 978-0-230-36224-6.

- PENDER, Patricia. The Ghost and the Machine in the Sidney Family Corpus. *SEL Studies in English Literature 1500-1900*. 2011, 51, 1. s. 65-85. Dostupné z WWW:< <http://www.jstor.org/stable/23028093>>.
- RAYMOND, Joad a MOXHAM, Noah. *News Networks in Early Modern Europe*. Leiden: Boston, 2016. ISBN 978-90-0427-717-5.
- ROBERTS, Josephine A. (ed.). *The Poems of Lady Mary Wroth*. LSU Press, 1992. 268 stran. ISBN 978-0807117996.
- STALEY, Lynn Johnson. *The shepherdes calender: an introduction*. University Park and London: The Pennsylvania State University Press, 1990. 227 stran.
- STEDMAN, G. *Englische Frauen der Frühen Neuzeit. Dichterinnen, Malerinnen, Mäzeninnen*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft Darmstadt, 2001. ISBN 978-3896-7841-62.
- SGALLOVÁ, Květa, ed. a KROUPA, Jiří K., ed. *O umění básnickém a dramatickém: (antologie)*. Vyd. 1. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. 287 s. ISBN 80-85917-31-9.
- WOLFE, Heather. *Letterwriting in Renaissance England*. Folger Shakespeare Lib, 2004. 216 stran. ISBN 978-0295-9850-91.

RESUMÉ

This thesis deals with the literary and patronage activities of Lady Mary Sidney Herbert, Countess of Pembroke. The first part of the thesis is devoted to the general introduction of the contemporary context. The vital part is the introduction of the Elizabethan literary culture, further it deals with the role of women in that time period. More attention is paid to the possibilities of education for women. In the first part, the possibilities and the role of women in Elizabethan literary culture is defined. The thesis focuses on literary genres that that were considered to be suitable for women. Furthermore the theme of institute of the patronage is introduced. The thesis introduces the ways and forms of literary patronage and its advantage and disadvantages. It also presents the influence of the correspondence of the Elizabethan era. It focuses on the general characteristics of the typical correspondence of that time period, and furthermore it deals with system of communication networks and various types of correspondence.

The second part of the thesis is dedicated to Lady Mary Sidney Herbert. Her personal life, education, motivation and possibilities that affected her work, are all introduced in the first chapter. Furthermore, the thesis deals with her own literary activities, it focuses on her individual works and the circumstances of their origin. The vital part of the thesis is an analysis of Countess's literary activity – it shows that even though Lady Mary Sidney was an active personality of the literary culture in that period, she remained faithful to the literary genres that were considered suitable for women. Lady Mary Sidney has never come up with extensive work. Finally, the thesis focuses on the Countess's patronage. The main focus is on Philip Sidney but later in the text, other writers are introduced as well. As the analysis shows, most of those writers were her relatives, friends, acquaintances and subordinates – people who she had the opportunity to personally know.